

IPARI JOGVÉDELLEM

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

Lapunk második félévfolyamára következő számunkkal új előfizetést nyitunk és tisztelettel kérjük azon előfizetőinket, kiknek félévi előfizetése mai számunkkal lejárt, hogy azt a mellékelt postautalványon megújítani szíveskedjenek.

Balesetelhárítás.

Az Ipari Jogvédelem számára írta:

Lukács József

az Országos Munkásbetegsegélyző- és Balesetbiztosító-
Pénztár alelnöke.

Az 1907: XIX. t.-c. (Az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosításáról) 33. §-a a balesetbiztosításra vonatkozó első veszélyességi táblázat megállapítását a m. k. állami munkásbiztosítási hivatal köteleességévé teszi.

Ez az első veszélyességi táblázat – melyet a Hivatal 1908-ban 700. sz. a. úgyszólván minden ipari baleset-statisztika hiányában bocsátott ki – a balesetre biztosított foglalkozási ágak és üzemek veszélyességi foka szerint 14 osztályt (A–O betűig) s az ezekhez tartozó 125 arányszámot foglal magában.

E cikk keretén kívül esnék annak taglalása, hogy mennyire ötletszerűen és mennyire nem a tényleges állapotok figyelembe vételével készült ez a táblázat, – de nem is volna aktuális, mert hiszen az idevágó sérelmeket előttem már sokkal hivatottabbak elpanaszolták. Aktuális azonban igenis az, hogy a folyó év végén készül el az Országos Pénztár az 1907 július 1-től 1910 december 31-ig terjedő időre szóló végleges kirovási művelettel, azaz ekkor tudják meg a munkaadók, hogy a fentemlített időre üzemük díjtétele és az általuk abban az időben kifizetett javadalmazás arányában mennyit tartoznak viselni az országos balesetbiztosítási költségekből, beleértve a tartalék képzésére fordított összegeket is.

A veszélyességi táblázat megemlítése azért volt szükséges, mert ebből értjük meg azt, hogy mennyel veszélyesebb valamely üzem, annál nagyobb a reá eső egységdíjtétele s azt is, hogy mennyel több a veszélyes üzem s ennek kapcsán mennyel jobban gyarapszik a balesetek száma, annál nagyobb a balesetágazat kiadása s annál nagyobb a balesetágazat kiadását majdnem ki-

zárólag viselő munkaadók összességére, illetőleg annak minden egyes tagjára eső teher.

Ez a körülmény már csak önös érdekből is kötelességévé teszi minden munkaadónak nemcsak azt, hogy saját üzemében kövessen el minden lehetőt a balesetek minél hatékonyabb elhárítására, de azt is, hogy tömörülve a többiekkel módot keressen arra, hogy a balesetelhárítás nagy eszméje az egész országban tért hódítson.

Nagyon jól tudjuk, hogy az 1893: XXVIII. t.-c. (az ipari és gyári alkalmazottak baleset elleni védelméről és az iparfelügyeletről) az iparfelügyelői intézmény hatáskörébe utalja a balesetelhárítási.

A mi derék iparfelügyelői karunk azonban annyira tul van terhelve munkával s főként a kazánvizsgálat annyira igénybe veszi minden idejét, hogy az óriási kerületek és a kis létszám mellett a balesetelhárításnak vajmi kevés időt szentelhet s vajmi kevés gyárat vizsgálhat meg e szempontból. Hozzájárul ehhez még iparunk sokfélesége s ennek kapcsán az a teméntelen szükségszerű s majd minden egyes üzemre sajátos szakismeret, melyet az iparfelügyelő a főiskolán el nem sajátíthatott. Az iparfelügyelők zöme pedig a főiskolából kikerülve rendszerint rögtön az intézmény szolgálatába lép s így már többé alkalma sincs azt megtanulnia.

Mindennek betetőzése pedig az, hogy az iparfelügyelő úgyszólván nem is intézkedhetik, mert ez meg az iparhatóság dolga.

Ennek a felismerése szülte meg Németországban az ellenőrző mérnökök (Revisions-Ingenieur) intézményét, mely az elmúlt 25 év alatt a balesetelhárítás terén óriásit produkált.

Nemrég tették közzé egy „25 Jahre Unfallverhütung” című nagyszerű munkában a német balesetbiztosítás 1883-1908. évre terjedő történetét.

A német ipar hatalmas fejlődését állítják szemünk elé a következő számok:

1885-ben 269.000 üzem volt 3½ millió biztosított alkalmazott, 2228 millió márka munkabérével,

s 1908-ban 697.000 üzem, 9 millió biztosított alkalmazott, 8463 millió márka munkabérrel.

A baleset kártalanítási összeg az 1885-ben kifizetett 1.7 millió márkáról 1908-ban 110 millió márkára emelkedett.

Hogy mit tett az ellenőrző mérnökök intézménye a balesetelhárítás terén, arról szólnak a következő számok:

	1886-ban	1908-ban
1000 biztosított közül baleset folytán meghalt	070	067
1000 biztosított közül baleset folytán állandóan munkaképtelen lett	0.44	0.06

Ez az utolsó két szám legvilágosabban igazolja ennek az intézménynek kiválóságát. A német Berufsgenossenschaftok műszaki közegei tehát két irányban működnek: egyrészt öröködnék a fölött, hogy a balesetek elhárítása mennél tökéletesebb legyen, másrészt és egyszerűs mind tevékenységük célja az is, hogy az ipar egy súlyos terhét megkönnyítsék.

Ez a két végtelen fontos feladat azonban egész embert kíván. Olyan technikust, ki egész figyelmét egy speciálisan elhatárolt iparág vagy iparcsoport balesetelhárítására fordítsa. Az ellenőrző műszaki intézmény ilyen tagozódása feltétlenül szükséges, ha el akarjuk érni azt, hogy minden egyes iparág vagy iparcsoport a balesetelhárítás terén olyan férfiakat nyerjen, akik minden felmerülő kérdésben a munkaadók hasznos tanácsadói legyenek.

Miként az orvos a beteg ember tanácsadója, úgy legyen ez ellenőrző mérnök az egészséges munkás egészségének és testi erejének fentartója. Az a haszon, ami az óvintézkedések megtartásából fakad, a közérdek mellett legalább épen olyan mértékben munkaadó érdek is.

Így lehet elérni többek között azt is, hogy a gépgyárosok a gépeket már a szükséges védőkészülékekkel ellátva szállítsák, mert az utólag gyatrán felszerelt védőkészülékek feladatuknak meg nem felelhetnek.

Mindezt pedig abból az ötletből mondtuk el, hogy az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága a Kovald-féle szerencsétlenség után e cikk írójának indítványára egyhangúlag elhatározta, hogy felír a kereskedelemügyi m. k. miniszterhez, hogy a telepengedélyezési tárgyalásokhoz ezentúl hívja meg az Országos Pénztárt is, hogy az, szakközegei révén a bekövetkező balesetek elhárítására vonatkozó intézkedések ügyében már előzetesen is véleményét adhasson.

Nosza megtámadta ezt az *Építőmesterek Országos Szövetségének* lapja a „Munkaadó” azzal, hogy minek ez a komédia, hiszen bárki (sic!) megteheti észrevételeit a telepengedélyezési tárgyalásokon s így hát az egész intézkedés csak napidíjak után való hajhászás stb.

Ugyancsak ellenezte az indítványt, de természetesen nem ilyen, hanem teljesen tárgyilagos okokkal a *Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének* hivatalos lapja, a „*Magyar Gyáripar*” is, arra mutatván rá, hogy ilyen tárgyalásoknál elég szeszélynek és gáncsoskodannak van már amúgy is kitéve az ipar, ne fejlesszük tehát azt még mesterségesen.

Nos hát nem áll semmi sem távolabb tőlem, mint az, hogy a már amúgy is bénítólag működő hivatalos apparátus szaporítását, szóval az amúgy is túltengő „hatóságosdi”-ságnak újabb kiterjesztését javaslom.

De igenis szükségesnek tartom azt, amit fentebb már vázoltam, hogy a munkaadók összessége keressen arra módot, hogy a balesetelhárítással, de *csakis* azzal foglalkozó mérnöki kart neveljen. Van erre alkalmas mód; nem kell egyéb, csak a 66 német Berufsgenossenschaft-hoz tartozó s már sokszor megemlített ellenőrző mérnöki intézmény tanulmányozása. Meg vagyok győződve arról, hogy a mi munkaadóinkban is meglesz erre az áldozatkészség, hiszen végeredményében – valljuk meg – mégis csak saját maguk érdekében cselekszenek.

E mellett az intézmény mellett a balesetelhárítás költségei úgyszólván szót sem érdemelnek. *Németországban minden 1000 márka munkabérre átlagban 19 pfennig esik, azaz 0.019%.*

Az 1907: XIX. t.-c. mindkét (betegségi és baleset elleni biztosítást egy központi szervezetben az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosítási Pénztárban egyesíti.

Ez a szervezet van a törvény értelmében hivatva arra, hogy a bejelentések és adatok alapján az üzemek balesetbiztosítási kötelezettségét megállapítsa s üzembesorozási osztályával az üzemeket a megfelelő veszélyességi osztályokba besorozza. *Ezt az osztályt, a munkaadók egyhangú kívánságára, már egyes ipar, illetve iparágak szerint tagozva, szervezte meg olyaténképen, hogy az egyes szakcsoportokat az illető iparágban már bizonyos gyakorlati ismeretekkel bíró, műszaki képzettségű egyének vezetik.*

Ez a szervezet tehát, melynek költségeit amúgy is a munkaadók viselik, igen alkalmas volna arra, hogy a fent érintett ellenőrző műszaki intézmény alapjaid szolgáljon.

Ezt kellene a munkaadóknak kifejleszteni oly módon, hogy ez egészítse ki az iparfelügyelőségi intézményt, de távolról sem úgy, hogy ez is statuáljon holmi miniszteri jóváhagyást igénylő óvó *rendszabályokat*

Korántsem. Legyen ez az intézmény a munkaadók tanácsadója, tartson évente lehetőleg egyszer minden gyárban vizsgálatot, vegye figyelembe s juttassa kifejezésre a veszélyességi osztályokba való u. n. finomabb besorozásnál, valamint a 2 év múlva máj esedékes új veszélyességi táblázat megállapításánál az üzemeknek a balesetelhárítás terén való kisebb vagy nagyobb kvalitásait s ösztökélje ilyen módon jó védőkészülékek alkalmazására a munkaadókat; járjon közbe racionális óvintézkedések tárgyában az ipari főfelügyelőségeknél s akkor nem sűrűlődések s vexációk hanem értékek fognak nyomában fakadni.

A magyar gyáripar, melynek van egy hatalmai s értékes, munkára termelt szövetsége, meg fogja találni erre a legjobb módot.

Ez a kis cikk. csak szerény felhívás akar lenni.

A német iparfelügyelők.

– *Kereskedelmi felügyelők.* –

Írta: dr. Gárdonyi Albert, székesfővárosi könyvtáros.

A német ipar fejlettségével azonos színvonalon áll a német iparfelügyelet, amely nem rideg bürokratikus intézmény, hanem a gyakorlati szükségletek szerint kialakult életerős szervezet. A munkásvédelem terén többet-kevesebbet alkottak az összes kultúr államok, de minden munkásvédelmi reform csupán annyit ér, amennyire a gyakorlatban megvalósul s e gyakorlati megvalósulás munkásai az iparfelügyelők. Természetesen úgy kell szervezni az iparfelügyeletet, hogy az iparfelügyelők hatásköre mindenhatóvá kiterjedjen, ahová az a munkásvédelem érdekében szükséges. Kell továbbá, hogy az ipar felügyelet szervezete annyira kialakult legyen, hogy a szükséges esetekben érvényesítse is joghatóságát.

A német iparfelügyelet kialakulásáról értékes munkát adott ki Stephan Poerschke (Die Entwicklung der Gewerbeaufsicht in Deutschland. Jena: G. Fischer 1911 (214.), amely az intézményt első megjelenéséről kezdve ismerteti. A gyakorlati élet szempontjából a történeti rész kevésbé érdekes, legfeljebb a megghiúsult eszményeket és elavult kísérleteket ismerjük meg belőle, annál érdekesebb azonban az a rész, mely a jelen állapotot s a fejlődés további irányait ismerteti. Németországban a munkásvédelmi törvények végrehajtásának ellenőrzése az iparfelügyelet és rendőri hatóság közös feladata. A törvény szelleme szerint a tulajdonképeni ellenőrzés a rendőri hatóság feladata, az iparfelügyelők inkább szakértő közegekül szerepelnek. A rendőri hatóság szerepe megbénítja ugyan az iparfelügyeletet, de a munkás véd elemre jó hatással van. Az ipartelepek vizsgálatát a rendőri hatóság az iparfelügyelőkkel közösen végzi, ami a vizsgálatok gyakoriságát eredményezi, mert egyedül az iparfelügyelők a hatáskörükbe utalt ipartelepek 50 %-át sem ellenőrizhetnék. A rendőri ellenőrzés első sorban a női és ifjúmunkások munkaidejének megfigyelésére szorítkozik, míg a balesetek elhárítása és az ipari egészségügy a rendőri hatóság működési körén kívül maradnak. A munkások életét, testi épségét és erkölcsét fenyegető veszedelmek elhárítását célzó intézkedések ajánlása első sorban az iparfelügyelet feladata, eredménytelenség esetében azonban a rendőri hatóság elrendelheti az iparfelügyelők által ajánlott intézkedések életbeléptetését. Ez természetesen az ügy rovására esik, mert az ipar felügyelet és a rendőri hatóság adminisztratív érintkezése nagy idővesztéssel jár, s újabban mind hangosabban követelik, hogy a rendőri hatóság hatásköre az iparfelügyelőkre ruháztassék át.

Fontos szerepe van az iparfelügyeletnek új ipartelepek engedélyezésénél. Az új ipartelepek terei t. i. előzetesen átküldendők az iparfelügyelőkhoz, hogy munkásvédelmi szempontból felülvizsgálják. Mint-hogy az ipari üzemek balesetek elleni felszerelése a szakszervezeteket is érdekli, az iparfelügyelők kötelesek az építeteket azon óvintézkedésekre figyelmeztetni, melyeket az illetékes szakszervezet a balesetek elhárítására javasol. A balesetekről a közigazgatási hatóság köteles az iparfelügyelőket esetenként értesíteni, hogy a szükséges óvintézkedéseket az iparfelügyelők elrendelhesék. Az iparfelügyelők intézkedéseinek foganatosítását a rendőri hatóság ellenőrzi, ami szakismeretek hiányában nem mindenkor; megfelelő s ezért az ellenőrzések foganatosítására több

német államban alsóbb tisztviselőket alkalmaznak az iparfelügyeletben.

Több munkásvédelmi feladatot a rendőri hatóság és az iparfelügyelet párhuzamosan végeznek. Ilyen feladatok a fiatalok munkások és a női munkások munkaviszonyainak figyelemmelkísérése, a vasárnapi munkaszünet ellenőrzése, a munkakönyvek vizsgálata stb. A rendőri hatóságot mindezekre úgy képesítik, hogy az iparfelügyelők időközönként munkásvédelmi előadásokat tartanak a rendőri hatóság számára.

Az ipartörvény munkásvédelmi intézkedései, p. o. vasárnapi munkaszünet betartása stb. alól Poroszországban újabban az iparfelügyelők adnak felmentést, ami az iparfelügyelet hatáskörét jelentékeny módon kiszélesítette. A munkarendek megállapításában, illetőleg jóváhagyásában azonban a közigazgatási hatóságok és iparfelügyelők közösen járnak el.

A gyermekvédelem is a közigazgatási hatóságok és az iparfelügyelők közös feladata, a gyakorlatban azonban az iparfelügyelők végzik a munkát, amiben nagy segítségükre vannak az iskolás gyermekek, akiket ez irányban a tanítók időközönként kihallgatnak.

A balesetek elhárítását a szakszervezetek is fontos feladatuknak tekintik s e célból bizalmi embereket rendelnek ki. Minthogy az elővigyázati rendszabályok elrendelése az iparfelügyelet hatáskörébe is belevág, természetes, hogy gyakran támadnak összeütközések közöttük.

Minthogy a munkásvédelem állandóan fejlődik, bizonyos, hogy az iparfelügyelők munkásvédelmi feladatai a jövőben gyarapodni fognak. Jelenleg első sorban arról van szó, hogy a kereskedelmi alkalmazottakat is részesítsék a munkásvédelem áldásaiban s e célból külön *kereskedelmi felügyelők* kiküldését tervezik. Már 1890-ben felvetette a kérdést Georg Adler s azóta nem került le a napirendről. Sachsen-Meningenben már meg is valósult a terv az iparfelügyelet útján, amely bizonyára legjobb szerve a munkásvédelem végrehajtásának. Nem is iparfelügyelet ez, hanem munkásvédelmi felügyelet s ez elnevezés sokkal jobban megjelöli az iparfelügyelők helyét a modern szociálpolitikában.

Új és nehéz feladatokat ró az ipar felügy el étre az othenmunka törvényes szabályozása, amely munkásvédelmi szempontból ma számos kifogás alá eshetik. Ez természetesen olyan terheket fog róni az iparfelügyeletre, hogy csupán a személyzet alapos szaporításával lesz képes feladatainak eleget tenni. Sokat vitatott dolog, hogy az ellenőrzés céljaira nem lehetne-e alsóbb hivatalnokokat vagy munkásokat alkalmazni, de ez eszme eddig nem talált rokonszenves fogadtatásra. Pedig mi is azt hisszük, hogy ez teljesen célravezető volna s jóval olcsóbbá tenné az iparfelügyeletet.

Az iparfelügyelet továbbfejlesztésére tervszerű programmal lépett fel néhány év előtt a Zentrumpárt. E program szerint kerületi iparfelügyelőségeket kellene szervezni, amelyekben hivatalnokok, munkaadók és munkások közösen tárgyalhatnák a munkásvédelem feladatait. E terv ma nincs napirenden többé s helyette az orvosok, nők és munkások közreműködésének szükségét hangsúlyozzák. E tervek azonban minde-ideig nem találtak visszhangra, s az angol iparfelügyelet hasonló szervezetét nem méltányolják.

Mindezekből láthatjuk, hogy a német iparfelügyelet olyan intézmény, amely fontos szociálpolitikai hivatást tölt be. E szociálpolitikai hivatás jövőt biztosít a német iparfelügyeletnek, jövőt biztosít a német

munkás védelemnek, s azt hisszük, hogy rövid idő alatt olyan munkaviszonyokat fog teremteni Németországban, hogy az iparfelügyelet megtorló tevékenysége a minimumra fog esni. Vajha a mi iparfelügyeletünk is tanulna belőle s munkásvédelmünk intenzívebbé válnék!

A kollektív szerződések kodifikációja.

Hogy milyen lassan sántikál a jogalkotás a rohanó élet után, azt szembetűnő módon igazolja a tarifaszerződések dolga. Már évtizedek óta állandó és úgyszólván naponta megisméltendő jelenség a gazdasági életben az egyes munkáscsoportoknak vagy szakmáknak a munkaadók csoportjával vagy az egész szakma összes munkaadóival kötött kollektív tarifaszerződése. Az írott jogban azonban, amely kínos nehézséggel szabadul fel a római tradíciók bilincsei alól, úgyszólván alig van még valami ebből az újfajtájú obligációból. Csak lassan, tapogatózva mernek a kérdéshez hozzányúlni a törvényhozások.

Nem lesz tehát érdektelen ismertetni azokat az alkotásokat, amelyeket az, 1911-iki évnek köszönhet a tarifaszerződési jog. Spanyolországban, Schweizban és Belgiumban keletkeztek új hajtások ennek a jognak lassan terebélyesedő fáján. Spanyolországban mindössze az történt, hogy a szakszerveleteket feljogosították mondották ki tarifaszerződések kötésére. Ez már előzőleg több államban is megtörtént, Schweizban új szabályozást nyert a tarifaszerződési jog az új polgári törvénykönyv alapján, melynek következő paragrafusai tartalmaznak idevágó rendelkezéseket:

322. §. Munkaadóknak vagy munkaadóegyesületeknek munkásokkal vagy munkásegységekkel kötött szerződése által bizonyos szabályozások létesíthetők a résztvevő munkaadók és munkások munkaviszonyaiban. Ilyen összmunkszerződés (kollektív szerződés) csak írásban kötött érvényes. Ha a szerződés tartamát a felek nem állapították meg, egy év eltelte után bármikor felmondható hat hónapra.

323. §. Kollektív szerződéssel kötött munkaadók és munkások között létrejött bérszerződések, amennyiben a kollektív szerződéssel ellenkeznek, érvénytelenek. Az érvénytelen pontok helyett a kollektív szerződés oda vonatkozó pontjai irányadók.

Kimerítőbb szabályozást nyer a tarifaszerződési jog abban a tervezetben (Avantprojet de loi), amelyet a belga legfőbb munkatanács albizottsága bocsátott közre í> legutóbbi napokban. Felülmúlja ez a tervezet az idevágó 1910-iki franciaországi törvényjavaslatot is szabatoság és kimerítő alaposág dolgában. A bizottság nevében dr. Brants, a nagynevű szociálpolitikus bocsátotta közre a tervezetet és ő látta el bevezetéssel, amely a kérdés történelmi ismertetése után annak általános problémáját fejtegeti. A tervezet főbb rendelkezései a következők:

Kollektív-szerződés alatt olyan megegyezést kell érteni, amelyet a munkások egy csoportja a munkaadóval vagy munkaadók csoportjával a végből létesít, hogy benne megállapítsa bizonyos időre a kötendő egyéni szerződések feltételeit. A szerződő felek: 1. munkaadó és munkások, kiknek mindegyike írásbeli felhatalmazást adott, hogy nevükben tárgyaljanak; 2. azok, akik a szerződéskötés idejében valamely elismert szakszervelet vagy más jogalanyisággal bíró egyesület tagjai voltak, ha a szerződés létesítése után három nap alatt bíróságnál bejelentett

elhatározással ki nem lépnek; 3. azok, akik a szerződés megkötése után a szerződésben részes szakszerveletbe belépnek. Jogképességgel a szerződéskötésre bírnak: 1. minden elismert szakszervelet; 2. minden az ipari bíróságnál bejegyzett társaság. (1-c §§.)

A kollektív-szerződés rendelkezései, ellenkező kikötés dacára is, a megszabott korlátok között irányadó minden munkaszerződésre és munkarendre nézve, amelyek a kollektív-szerződésben érdekeltekre vonatkoznak. Eltérő rendelkezések érvénytelenek és teljes joghatályal helyettesítendőek a kollektív-szerződés odavágó rendelkezéseivel. Ugyancsak a kollektív-szerződés pontjai irányadók mindazokra a szerződésekre nézve is, amelyeket valamelyik fél harmadik személyekkel létesít. Ez esetben a tarifaellenes munkaszerződés bármikor felmondás nélkül felbontható. (4. §.)

A tarifaszerződés írásban kötendő; a felek által aláírt egyik példány az illetékes iparbíróság titkáranál leteendő. A szerződés csak akkor érvényes ha a képviselők az őket kiküldő egyesület alapszabályszerű, vagy a közgyűlés által kiadott meghatalmazásával vannak igazolva. A szerződés meghatározza a maga érvényességének idejét, megszűnésének módját, a legalább két havi felmondási időt, a meghosszabbítás, a megváltoztatás vagy megújítás módjait, a helyet és szakmát, ahol alkalmazást nyer; az érvényesség ideje nem lehet több 3 évnél; hallgatólagos megújítás egy évre hosszabbítja meg a hatályosságát. (5-7. §§.)

A szerződő felek kötelesek a szerződés fogantatása felett híven őrködni. Az ellenszegülő tagot mindazon fegyelmi büntetéssel kell sújtani, amelyeket az alapszabályok előírnak; szerződésszegés esetében a szerződés rendelkezései értelmében felelősek. Ha a tag a szerződő egyesületből kilép, a szerződés rendelkezései őt mégis tovább kötik. Az egyesület tagtól a lejárt és jogi járulékokat követelheti csupán, nem tekintve, hogy a szerződésszegésre kikötött kártérítés megfelelő hányadát vele szemben érvényesítheti. (8-10. §§.)

Az egyesület nem felelős tagjai szerződésszegéséért, ha ebben külön megállapodás nem történt. A kollektív-szerződés megszegése esetében a megszegésben vétkes szerződő fél kártérítésre kötelezhető, amely azonban nem lehet több tagonként 25 francnál. A szerződésben kikötött kártérítés mértékének egyenlőnek kell lennie mindkét félre. Eltérés esetében nagyobb összeg lesz irányadó. Az egyesület mint felperes, vagy alperes megjelenhet tagjai nevében a bíróság előtt. (11-14. §§.)

A szerződő felek egyenlő számú tagokból álló bizottságot létesítenek, amely úgy a szerződés magyarázatában, mint az esetleges vitás kérdések tárgyában meghatározott eljárás szerint ítélkezik. Egyhangú határozatnak mindkét fél köteles magát alávetni. Meg nem egyezés esetében a bizottság választott bírót nevezhet ki, aki véglegesen dönt. (15-16 §§.)

Hozzátehetjük még, hogy a francia és belga tervezetek mellett egy sokban megegyező tervezete van már Olaszországnak is. Mindé tervezetek a jogászvilág elének érdeklődésének tárgyai és különösen Németországban sürgetik a kérdés törvényhozási szabályozását e tervezetek által fölkelített érdeklődés eredményeképp.

Szociálpolitika.

A német munkaadó-szervezetek legújabb fejlődéséről érdekes icmertetést közöl Gerhard Kessler. a *Braun-féle Annalen für sociale Politik und Gesetzgebung* most megjelent első füzetében. A német munkaadóknak már a 60- és 70-es években is voltak szervezeteik, mai jellegüket azonban csak a 90-es években öltötték magukra, amikor egyébként a német szakszervezeti mozgalom hatalmas méreteket kezdett öltetni. A munkaadó szervezetek nagyon gyorsan épültek ki, fejlődésük tetőfokát 1906/07-ben érték el, amikor 37 birodalmi, 97 országos és 358 helyi jellegű munkaadó szövetség alakult. E szervezetekben is a központosítás tendenciája nyilvánul meg, noha újabban az is előfordult már, hogy egyes nagyobb helyi munkaadógyűlés – a hamburgi faiparban – kivált a szövetségtől és önálló működést folytat. Az ipartestületek is mindinkább munkaadó harciszervezeti jellegűek. Egyes német országokban – Poroszország, Hamburg köztársaság – a kormány megengedte számukra, hogy a munkaadó-szövetségekhez csatlakozzanak. A munkaadók körében mindinkább hódít a nemzetközi szervezkedés eszméje. A hajótulajdonosok már régóta rendelkeznek nemzetközi szervezetek felett, a német építőiparosok kartelviszonyban állnak az összes szomszédos országok munkaadó-szervezeteivel, Franciaország és Oroszország kivételével. Ez év október 3-án nemzetközi kongresszust fognak tartani Rómában. A német és az osztrák nemesfémiparosok szintén kartelviszonyban állnak egymással. A német munkaadó-szervezetek közül a legerősebb a fémiparosok szövetség?, mely nem rendelkezik ugyan valami nagyon sok taggal, ámde annál nagyobb tőkével. A nagy munkáltató-szövetségek még külön sztrájk ellen való biztosításokat is honosítottak meg. A fémiparosok ezen intézménye 1910. évben 1,757.798 elesett munkanapért 1,317.785 márka kárpótlást fizetett ki. Érdekes ezen kárpótlás megoszlása, mely a következőképen történt:

1000 márkát kapott 39 cég			
1000-5000	„	„	25 „
5000-10.000	„	„	8 „
10.000-25.000	„	„	6 „
25.000-50.000	„	„	7 „
50.000-75.000	„	„	4 „

A fennmaradó félmillió márka mindössze négy cég között oszlott meg. Egyébként azonban pénz dolgában a munkaadó-szövetségek nem állnak valami fényesen. A múlt évi építőmunkás kizárás alkalmával a szövetség központi pénztárában mindössze 60.000 márka volt; a helyi pénztárak állítólag nagyobb anyagi eszközök felett rendelkeztek, ámde ezek is csakhamar kimerültek, úgy hogy az építőiparosok kénytelenek voltak gyűjtést rendezni a szervezett munkáltatók körében. Ez a gyűjtés azonban csupán 270.000 márkát eredményezett.

A munkaadó-szövetségek harci eszközei között nagy szerepet játszottak eddig az egyoldalú munkaközvetítők. Azt hitték, ezek segítségével lehet majd sztrájkbontókat toborozni. Ez azonban nem sikerült. Egyébként pedig a munkaközvetítők csak ott tudtak meghonosodni, ahol a munkásságnak kellő befolyást biztosítottak azok irányításában. A hivatásos sztrájkbontókkal sem mentek sokra a munkaadók. Ezek nagyon megbízhatatlan elemeknek bizonyultak. Nagyobb sikereket mutatnak fel az anyagzárlat meghonosítása terén. Nemcsak a harc idején alkalmazzák ezt, hanem a harc befejezése után sem kapnak anyagot azok a

munkaadók, akik nem voltak szolidárisak. A munkaadók nagy reményeket fűznek a „sárga” és „hazafias” munkás-szervezetekhez. Ennélfogva nagyban elősegítik ilyeneknek az alakítását. Hogy azonban ezek be fogják-e váltani a hozzájuk fűződő reményeket, azt csak a jövő fogja megmutatni.

Eddigél a munkaadó-szervezetek főcélja a szakszervezetek ellen folytatott küzdelem volt. A szervezett munkaadók üzemeiben 1910-ben 10% millió munkanap veszett kárba kizárások és sztrájkok következtében. Ebben a számban 9 millió a kizárások rovására megy.

Kessler szerint ez a harci tendencia csak gyermek betegség, melyből a munkaadó-szervezetek kifognak lábadozni. A jövőben nem a harc, hanem a szakszervezetekkel való megegyezés fogja e szervezetek főtörekvését alkotni. Már több helyen tapasztalhatók ily jelenségek. Politikai téren pedig plane együtt fognak működni a munkaadók a munkásokkal, hogy annál jobban előmozdíthassák közös éltető elemüket: az ipart.

Az amerikai városi korrupcióról a *Városi Szemle* legutóbbi számában érdekes tanulmányt közöl *Braun Róbert*. Számos adattal bizonyítja, hogy a közszájon forgó híreszteléseknek az amerikai városi korrupcióról meg van alapjuk. Ez a korrupció két főosztályba sorozható: Megvesztegetik a rendőrséget, hogy hunyjon szemet tiltott cselekmények elkövetői előtt, vagy pedig a közszállításoknál csapják be a közigazgatósági hatóság segítségével a közszégi lakosságot. Korrupciójáról San-Francisco a leghíresebb város Amerikában és az itteni korrupció megismertetése céljából Braun egy hivatalos jelentést ismertet, mely valóban hajmeresztő dolgokat tartalmaz. Noha San-Franciscóban tilos a bordélyok, találkahelyek stb. fölállításai, mégis nemcsak hogy vannak ilyenek, hanem – mint kitűnik – a hatóságok, különösen egyes törzsfőnökök még nagy sápot is húznak belőlük. Mikor a kábeles közúti vasutat villamossá alakították át, a társaság 4000-15.000 dollárral személyenként megvesztegette a városi ellenőrző-bizottság minden tagját – és milliókat keresett. A telefon kiadásánál a városi bizottság két egymással versenyző vállalat által hagyta magát megvesztegetni. A gázgyár 20.000 dollárral megvesztegette a hatóságot, ezzel szemben 600.000 dollárral többet vett be a közönségen. E vesztegetési ügyeket az Oliver-féle esküdtbíróóság tárgyalta. Mielőtt a tárgyalás megindult, a megvesztegetett lapok hajsztát indítottak az ügyész és helyettese ellen. Azután az ellenőrző-bizottság elnöke ellen bomba-merényletet követtek el; egy korrupció üldöző lapnak a szerkesztőjét egy távirattal kicsalták a vonathoz, ott erőszakkal gyorsvonatra ültették és elszállították. A helyettes ügyész ellen, mikor első vádbeszédét tartotta, revolver-merényletet követtek el és csaknem halálosan megsebesítették. A merénylőt másnap holtan találták fel cellájában: valószínűleg megbízói tették el láb alól, hogy ne vallhasson rájuk. A bíróság azután 40 személyt ítél el, akik között a rendőrfőkapitány is volt. Ennek dacára azonban minden a régiben maradt. Sőt a legközelebbi választáson sikerült a helyettes ügyészt is kibuktatni.

A korrupciót rendszeren a demokrácia hiányával szokták megmagyarázni: hogy van tehát az, hogy a demokrácia klasszikus hazájában ennyire fölburjánzhatott a korrupció? Braun több okot hoz fel é jelenség megmagyarázására. Jelöltek csak az elismert pártok állíthatnak fel, ezek körébe pedig egyes érdekcsoportok uralkodnak, amelyek csupán az ő embereiket juttatják mandátumhoz; az érdekszövetkezetek

kialakulását viszont a *spoils-system* segíti elő, mely abból áll, hogy a győzelmet aratott párt a saját embeivel tölti be az összes hivatalokat. Minthogy pedig ezeknek a hivatalnokoknak folyton az ellenpárt győzelmétől kell rettegniük, iparkodnak, hogy magukat gyorsan megszedjék. Az amerikai városoknak nincs még a lehetőségük arra, hogy a közszükségleteket kielégítő üzemetek saját kezelésükbe vegyék, ezeket magáncégeknek adják ki és ezzel szabadabbá teszik a korrupció útját.

A bojkott erkölce. Rendkívül érdekes döntést hozott a közelmúltban a német birodalmi Reichsgericht egy bojkottal kapcsolatos kérdésben. Egy községi vendéglő bérlőjének meg volt tiltva, hogy termét a szociáldemokratáknak átengedje. Erre a szociáldemokraták bojkottálták a vendéglőt. A vendéglő az ez által felmerült kárát nemcsak a bojkott rendezői, hanem a „Vorwärts”-nyomda ellen is peresítette, mert ez utóbbi lapközleményekkel és röpvékkal támogatta a bojkottot. A perbírósg helyt adott a keresetnek, a Reichsgericht azonban megváltoztatta az ítéletet. Indokolásának érdekes része a következő:

Helytelen felfogása az elsőbírósgnak, hogy egy olyan magában véve megengedett harci eszköz, mint a bojkott, nem volna szabad harmadik személyek ellen, jelen esetben a bérlő ellen alkalmazni, aki képtelen magán segíteni. Egy bojkott nem válik erkölcsstenné azért, hogy ártatlan harmadik személyt ér, vagy amiért ilyenek szenvednek miatta. Ellenkező felfogás mellett a gazdasági harcok legnagyobb része tiltott cselekménynek volna minősítendő. A joggyakorlat még az u. n. szimpatiasztrájkokat és kizárásokat is elismerte.”

Az elsőbírósg erkölcsstenné jelentette ki azt is, hogy a bojkott hatása, a bérlő tönkretétele semmi arányban nem áll a céllal: egy terem átengedésének kérdésével. Ezt is helytelenítette a Reichsgericht. ... Itt nem csupán a terem elnyerése végett alkalmaztatott a bojkott, hanem az igénylők törekvésének lebecsülése miatt – mondja az indoklás – és nem követte el a jó erkölcsökbe ütköző cselekményt, amidőn felhívták elvtársaikat, hogy ne támogassák a helyiséget a velük szemben tanúsított egyenlőtlen elbánás megtorlása végett.

Más véleményen van azonban a Reichsgericht a „Vorwärts”-ről, amely becsmérő és a szenvedélyek felkeltésére alkalmas módon szította a bojkottot. Az ilyen becsmérő szavakra – mondja az ítélet – nincsen szüksége a gazdasági és politikai küzdelmeknek és ilyeneket a törvény nem tűr.

Az elsőbírósg a pártterrorizmus fölött is pálcát tört. A Reichsgericht ezt is helyreigazította:

„Semmiféle párt, amely tagjai fegyelmezett-ségére súlyt helyez, nem tűrheti, hogy utasításait és határozatait a tagok figyelmen kívül hagyják, így nem is tilos dolog, ha a határozat fogamatossága fölött a párt különös éberséggel őrködik és az ellenszegülőket azzal a büntetéssel fenyegeti meg, amelynek a tag magát alapszabályszerűleg engedetlenség esetére alávetette.” Hogy a bojkottor kiállítás magában véve megengedett dolog-e, erről nem nyilatkozott a Reichsgericht, de igenis kimondotta, hogy a heteken keresztül tartó ostromszerű őrizés és számos látogató megfélemlítése kétségtelenül meg nem engedett beavatkozás a vendéglős iparüzletébe. Ezek az alapokon látja a Reichsgericht eldöntendőnek a kártérítés kérdését és evégből visszautalta az ügyet új ítélet hozatala végett az elsőbírósgához.

A Leipzigban székelő Verband deutscher Handlungsgehilfen, amely 30 éves múltta tekint vissza, – mint azt a legutóbb Kölnben megtartott közgyűléshez intézett jelentés megállapítja – 100.000 tagot számlál. Az egyesületnek betegsegélyzője is van, amely fennállása óta 12 ½ millió márkát fizetett ki tagjainak. A közgyűlésen mintegy 700 kiküldött vett részt a birodalom minden részéből és sok város és község is képviseltette magát. Az előadások közül megemlítendő Beckmanné, aki a kereskedelmi alkalmazottak fizetésének nagy visszamaradottságáról értekezett és a minimális fizetés megállapítását sürgette. Götze a kereskedelmi alkalmazói kamarájáról adott elő, amelyet nem paritásos, hanem tisztán alkalmazott-képviselőnek követel. Volt ezenkívül előadás és eszmecsere az állampolgári nevelésről és az ifjúság gondozásáról.

Viteldíjmérséklés munkát keresőknek a Déli Vasúton. Az osztrák államvasutak nemrégiben viteldíjmérséklést engedett a munkát keresők részére. Ezt a példát most követte a Déli Vasút is az ausztriai vonalain. Sőt annyival még túl is szárnyalta az államvasutakat, hogy míg az csupán 50 kilométernél hosszabb útra engedélyezte a kedvezményt, addig a D. V. ezen belül is ad mérséklést.

A Katholikus Népegylet, amely Németországban működik, legutóbbi mainzi közgyűlése elé olyan érdekes adatokat terjesztett működéséről, hogy nem mulaszthatjuk el ezeket az adatokat olvasóinkkal is megismertetni. Az Egyletnek 1911 június végén 700.727 tagja volt, mintegy 50 ezerrel több, mint egy évvel ezelőtt. A Gladbachban székelő központnak 18 akadémiai képzettségű alkalmazottja van, akik részint az organizációval, részint az egyes reszortok (mezőgazdaság, ipar stb.) dolgaival foglalkoznak. Az egyesületi nyomdában 82 munkás és hivatalnok dolgozik, míg a kiadóhivatalban 50 kereskedelmi alkalmazott működik. Az egylet működésének terjedelmét legjobban nyomtatványainak óriási száma jellemzi. A hivatalos közlöny 4,180.400 példányban jelent meg, ezenkívül kiadtak röpvéket 3,786.052 példányban, agitációs anyagot 2,465.266 példányban, a művelt emberek szociális érdeklődésének felkeltésére hivatott iratot 275.481-et, újságtudósítást 20.000-et, az egyleti kiadmány tárgyát képező kötetet 1,576.604-et, folyóiratot 724.942-t, külfönelét 563.630-at, összesen 13,962.375 példányt. Társadalomtudományi könyvtárunk 31.000 kötetből áll. A központ részére megrendelt folyóiratok és napilapok száma 670. Az egylet különféle tanítókursusokat rendez, amelyek terjedelemben egyre növekszenek. Mintegy 5000 népgyűlést is tartott a jelentés esztendejében az egylet.

Gyökeres intézkedés a foszforgyufa ellen. Az Egyesült-Államok kormánya, okulva abból a végtelen huzavonából, amelyel a foszfor kiirtása az európai államokban is történt és történik, nem akarja kivárni, amíg az Unió államai is egyenként elintézik ezt a kérdést saját hatáskörükben, hanem az egész Unióra kiterjedő adópolitikával igyekszik egyszerre kiirtani a foszforral való gyufagyártást. A washingtoni kongresszus elé törvényjavaslatot terjesztett, amely szerint a foszforos gyufa oly magas megadóztatás alá esnék, hogy egyszerűben sokkal drágább volna a foszformentes gyufánál és így önmagától szünnék meg a gyártása.

Kantonális agkori és rokkantsági biztosítás szervezését készítik elő Zürichben. A közel jövőben népszavazás alá kerülő javaslat egyelőre csak az alapról kivan gondoskodni, magát a megvalósítás formáit még nem érinti. A javaslat az államháztartás fölöslegeiből, hagyományokból és ajándékokból mintegy másfél millió franknyi alapot akar összehozni.

A nagy német kizárás a fémiparban, melynek fenyegető voltáról legutóbb megemlékeztünk, az újabban érkezett jelentésekből ítélve, aligha lesz elkerülhető. A gyárosoknak két eshetőség között kell választaniuk: vagy a tömeges árueladással biztosítják hasznukat, amire a mostani jó konjunktúráknál meg van a lehetőségük, vagy pedig azzal érik ezt el, hogy munkásaikat olcsón dolgoztatják. Az elmúlt hét végén megindultak a béketárgyalások, de csakhamar megszakadtak, mert a munkáltatók nem voltak hajlandók a fém munkás-szövetség megbízottait tárgyaló feleknek elismerni. A meghiúsult tárgyalás után a munkáltatók azonnal kizártak 25.000 embert. Most azzal fenyegetőznek, hogy ha a munkások nem adják föl követeléseiket, két millió munkást fognak kizárni. Rövidesen el fog válni, hogy e fenyegetés csupán ijesztés akart-e lenni, avagy tényleg keresztül is akarják vinni a kizárást?

Az angol munkaidő-törvény. Most, hogy nálunk, különösen a fővárosban az esti 8 órai üzleti zárás érdekében olyan élénk mozgalom tapasztalható, időszerű annak megemlékezése, hogy az angol kormány nemrég terjesztett törvényjavaslatot a parlament elé, amely az üzleti alkalmazottak munkaidejét heti 60 órában állapítja meg. A törvény péküzletekre is kiterjed. Az étkezési időt kivéve egyetlen alkalmazottat sem szabad heti 60 óránál tovább foglalkoztatni. Egyik hétköznapon pedig délután 2 órától kezdve szabad félnapot kell engedélyezni az alkalmazottnak. Kivételnek csak rendkívüli esetekben van helye, de a túlórák száma egész éven át 60 óránál nem lehet több. Miután Angliában a vasárnapi munkaszünetet igen szigorúan betartják, a szabad fél-hétköznap folytán hetenkint másfél nap pihenő jutna minden alkalmazottnak.

A biztosítás egy új neméről ad hírt a német császári biztosítási felügyelőség, amelynek évi jelentése szerint a felügyelőség most először adott engedélyt egyik biztosítótársaságnak olyan kár ellen való biztosításra, amely azáltal éri a biztosított felet, hogy kibérletésre alkalmas helyisége üresen marad. A biztosításnak ez a módja kölcsönösösen alapul és egyelőre csupán a német birodalomra terjeszkedik ki, mert meg alapos tapasztalatgyűjtésre van szüksége az intézetnek, amely 600.000 márka alapítási tőkét hasított ki ezen ágazat számára. A biztosítótársaság a félnek a kötvényben megjelölt, legfőleg az azonban 80%-ban biztosítja a veszteséget. Ipari célokra szolgáló helyiségek a többiekkel együtt csak úgy biztosíthatnak, ha bérjövövelmük az egész objektum bérjövövelmének egy ötöd-részt nem haladja túl és ez esetben is csak a veszteség 60 %-a erejéig. Bizonyos karencia-idő fenn van tartva a kötvényben és a biztosítás tartama is korlátozva van két esztendőre. Új épületek még különös korlátozások alá esnek. A kárösszeget a biztosítóintézet az év végén folyósítja, de évközben is teljesíthet rá fizetéseket előlegképen. Ha az évi zárlatból az tűnnék ki, hogy a bevételek nem fedezik a kiadásokat, úgy az esetleges tartalék kimerítése után az alaptőkét és a biztosítottakat utánfizetés terheli egész az évi díj 100 %-a, erejéig, az alapszabályokban bővebben megjelölendő sorrend arányában. A biztosítási díjak évközben is felemelhetők, de akkor a biztosítottak jogában áll felmondania a biztosítást. Visszaélések ellen az övrendszabályok egész sora védi a biztosítóintézetet, illetőleg a közönséget.

A kivándorlási és bevándorlási törvényeknek egész világra kiható gyűjteményét állította össze az osztrák kereskedelemügyi minisztérium megbízásából *Dr. Franz Ritter von Srbik*. A gyűjtemény első része, a kivándorlási anyagot magában foglaló,

már régebben megjelent, míg a bevándorlási anyag most hagyta el a sajtót. A gyűjtemény forrásmű akar lenni a kivándorlási törvény megalkotásához, melyre Ausztriában ezidőszerint készülnek. Az anyaghalmazból megállapítható, hogy az európai államok meglehetősen egyöntetűséggel kezelik a kérdést. Mindegyikben elvileg elismerik a kivándorlás jogát és csupán bizonyos védelmet tartanak fenn maguknak. A bevándorlási törvények anyaga már nem ilyen egyöntetű. Németülük tengerentúli állam – különösen az agrárállamok, ahol még sok szabad föld áll rendelkezésre – nemcsak hogy semmi korlátot nem állít fel, hanem még csábító jellegű intézkedéseket statuál. A sűrű népességű ipari államok ellenben törvényes szabályokkal védekeznek vagy egyáltalában a bevándorlás vagy csak bizonyos bevándorlók beözönlése ellen.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete mindenfelé buzgón dolgozik. Az angliai osztály évi ülésén Seely államtitkár mutatott rá, hogy az egész világon nagy haladás észlelhető a munkásvédelmi törekvések tekintetében. E törekvések megvalósításánál éppen az Egyesület működése folytán lehet elkerülni az egyoldalú megterheléseket. Az ausztráliai államok miniszterelnöke, Fischer bejelentette, hogy a gyarmatügyi konferencián elhatározták, hogy bizottságot küldenek ki az összes országok termelési módjának és szociálpolitikájának megvizsgálására; reméli, hogy ez az Egyesületnek nagy hasznára fog válni. A spanyolországi osztály az otthonmunka szabályozásán és bérhivatal létesítésén fáradozik. A franciaországi fiók a hivatás-betegségnek balesetül elismerésén, az ipari bíróságok és egyeztető hivatalok reformálásán dolgozik. Az Egyesület részéről előterjesztett azt a javaslatot, hogy a szakadatlan üzemekben a 18 éven aluli munkások az éjjeli munkától eltiltassanak: a képviselőház elfogadta és a senatus elé utalta. Az Egyesült-Államokban működő osztály főképp a hivatás-betegség leküzdésében és balesetbiztosítási törvény létesítésén buzgólkodott. A tagok száma itt is jelentékenyen szaporodott és az osztály 1907 óta rendszeresen iratokat ad ki. Legutóbb az amerikai munkásügyi törvényhozás adatait közli negyedévi füzetekben.

Családi bérek. A családi élet és a gyermek-nemzés nagyfontosságú érdeke, amely utóbbi időben mindinkább előtérbe nyomul a kultúrállamokban, felszínre hozta azt a kérdést: nem kellene-e utakat és módokat keresni arra, hogy a bér összhangzásba hozás-sék a családi állapottal és a családos, több gyermek eltartásáról gondoskodó apa nagyobb keresethez jusson, mint akinek csak önmagáról kell gondoskodnia. Magánüzemekben e nagyjelentőségű és bizonyára nagyjövőjű eszme megvalósítására ezidő szerint még alig lehet gondolni. De kommunális üzemek, amelyek nem csupán a nyereszkeskedés szempontjait kell hogy figyelembe vegyék, megtehetik e reform irányában az első lépéseket. Németországban máris számos olyan község van, amely gyermekpótlékot ad munkásainak. Hivatalos adatok szerint („Beiträge zur Arbeitsstatistik” 9. és 10. kötet) Charlottenburg, Kottbus, Krefeld, Düsseldorf, Frankfurt a/M., Halberstadt, Halle, Hanau, Königsberg, Mainz és Strassburg városokban van már megvalósítva ez az idea. Charlottenburgban pl. 4 gyermek után évi 150, 5 gyermek után 300, 6 gyermek után 450 márka pótlékot kap a városi munkás. Jellemző a németek szociális érzékére, hogy náluk egy csodálatos népszaporodás korszakában vetődött fel és kezd megvalósulni ez az eszme, míg Franciaországban, ahol állandó kétségbeesett panasz hallatszik az elnéptelenedés ellen, csak most, a német példa után kezdenek ez irányban mozgolódni. De most

azután túl is szeretnék szárnyalni e tekintetben Németországot. Arról beszélnek (Steed képviselő ily tartalmú indítványt terjesztett elő), hogy törvényhozásilag kell szabályozni a kérdést és törvényes igénynyé fejleszteni a családos munkás bérpótlékát. Hogy azonban ez miképpen volna megvalósítható, miképpen lehetne a családos munkásnak nem a pótlékot, hanem amiből a pótlék fakad: az alkalmaztatást biztosítani nem pótlékos, tehát olcsóbban dolgozó családtalan munkással szemben: ennek a nehézségei még gondolatban sincsenek áthidalva.

Szennykonkurrencia nem elbocsátási ok.

Alperes a felperest szennyes konkurrencia miatt bocsátotta el, mert egy vevőjének valami javítást potom áron megcsinált, miután az alperes előbb ezt a munkát nem vállalta el, azzal az indokolással, hogy a kínált díj mellett nem találja meg számítását. A bíróság kimondta, hogy az elbocsátás jogtalan, mert bár erkölcsstelen dolog, hogy az alkalmazott elvállaljon potom árban egy olyan munkát, amelyet főnöke elutasított, mindazonáltal az ilyen eljárást rögtöni elbocsátási okul nem jelöli meg a törvény (Reichs-Arbeitsblatt).

Az első műhelyházak a fővárosban. A hatodik kerületben a Lehel-utca és Taksony-utca sarkán – a lapunkban már több ízben ismertetett határozat alapján – műhely-bérházat épített a főváros 102 lakásos műhelylyel. Ez a műhely-bérház azoknak a kisiparosoknak készül, akik a városban nem kapnak megfelelő áron műhelyt és lakást. A műhely-bérházban egy vagy kétszobás lakások lesznek. A ház pinchehelyiségében nagy műhelyek lesznek, amelyekben nagyiparosok fogják a kismesterek részére a félig kész anyagot előállítani. A műhelyekbe gázt és villámot vezetnek be, hogy a mesterek motorokat is állíthassanak föl. A bérházban azonkívül fürdőhelyiségek, munkásolvasó, pihenő- és társalgószobák fognak rendelkezésre állani.

A „mozi”-járvány. Alig van az emberek szórakoztatásának történetében még valami, ami olyan rohamosan és olyan óriási terjedelemben jutott volna szerephez, mint a mozi. Mindössze másfélévtizedes múltra tekint vissza és már az egész világ fölött úrrá lett. Embermilliók mindennapos szórakozása, százazrek exisztenciája és százmilliónyi jövedelmek forrása lett olyan rövid idő alatt, amely alig elég ahhoz, hogy másfajta szórakoztatás egy-egy vidéken elterjedjen. Egy legutóbb megjelent kimutatás csodálatra méltó adatokat tár fel a mozi elterjedéséről. New-Yorkban 450 „mozi” van 150.000 helylyel és egyáltalában Amerikában valóságos kinema epidémia dühög: 1000 kinematográf-színházban egy esztendő alatt 300 millió korona értékű jegyet adtak el. Még tengerészkatónák toborzására is a mozit használják fel és pedig a kimutatás állítása szerint meglepő eredménnyel. Ugyanígy feltűnő eredményt lehet konstatálni minden agitációban, amelynek szolgálatába a mozit szegődtek. Angliában is dühög a mozi-járvány, Egy bírói döntés szerint a kinema nem mulatóhely és így nem kell vasárnap bezárni. A következménye ennek az, hogy a vasárnap minden szórakozás nélkül maradó angolok valósággal előzőnlik a mozikat, amelyek gombamódra szaporodnak mindenfelé. Nem kisebb a kinemaláz Németországban sem, sőt Berlinben egyenesen félelmetes arányokat öltött, naponta 100.000 embernél több élvezi a mozgóképek nyújtotta mulatságot. Angliában és Amerikában már a vasúttársaságok is hódolnak az új igénynek és hosszú járatú vonatokon külön mozikocsikat állítanak a publikum rendelkezésére. Ezekbe a kocsikba külön pót jeggyel foglalhat helyet az utas és valóban alig lehetne a mozinál alkalmasabb szórako-

zást elképzelni a vonaton utazás kínos unalmasságának elűzése.

Az amerikai sárga-veszedelemről megdöbbentő adatokat közöl a San Franciskóban megjelenő szociáldemokrata közlöny, a „Vorwärts.” A cikk szembehelyezkedik a stuttgarti pártkongresszus határozatával, amely szerint tudvalegőleg mindenféle korlát, amely bizonyos fajok bevándorlását és letelepülését megakadályozza, eltörplendő. Könnyű ezt ott kimondani, – mondja az amerikai pártlap – ahol nincsenek sárga bevándorlók, akikből 250.000 száll partra évente Amerikába. De mit szóljanak a kultúrigényekkel bíró munkások, amikor ily óriási seregekben érkeznek munkahelyükre olyan elemek, amelyeknek életigénye a nullával egyenlő? E tekintetben hihetetlen adatokkal szolgál a cikkíró. Hawai szigeten 1884-ben 116 japán élt, 1900-ban már 50.000 és két évvel később már 60.000. Ezek a japániak képtelen alacsony bérek mellett vállalnak munkát. Egy amerikai kovács napibére 4.13 dollár, a japánié 1.54, az amerikai gépészé 3.06 dollár, a japánié 1.21, a napszámosé, ha amerikai 1.12 dollár, ha japáni 0.78 dollár, az ácsé 4 dollár, illetőleg 1.37. Egy fehér ember megélhetése Hawaiban havi 40 dollárba kerül, a japáni 10 dollárból még megtakarítani is tud. Ezek a kolosszális különbségek természetesen rohamosan kiszorítják a fehér munkást és betöltik a helyét az igénytelen japánival. Nincs olyan erős pártdisciplina, vagy tudományos meggyőződés a világon, amely ilyen körülmények között el tudná azt érti, hogy az amerikai munkások nyugodtan nézzék a sárgák bevándorlását az Unió földjére.

A zsidókról régen nem írtak és beszéltek annyit, mint most *Werner Sombart* óriási szenzációt keltett könyvének megjelenése alkalmából. E könyvből mi is közlünk szemelvényeket és e helyütt csupán egy másikat, e témával foglalkozó műre akarjuk felhívni olvasóink figyelmét, *Ignác Zollschan: Das Rassenproblem* című könyvére, amely Wienben Braumüller kiadásában jelent meg. Zollschan is elismeri a zsidó faj óriási kulturális jelentőségét az elmúlt évezredek történetében, de rámutat azokra az adatokra is, amelyek e faj rohamos züllését jelentik a közvetítő kereskedelem gyors visszafejlődése és az e miatt keletkezett zsidónyomor által. Orosz adatok szerint 709.248 zsidó család közül 132.855 szorult hűsvéti segélyre. Varsóban 210.000 zsidó közül csak 8000 tudott hozzájárulni a községi terhek viseléséhez. Lodzban 18.000 zsidó élt a jótékonyság konyháján. Odessában 138 ezer zsidó közül 48 ezer élt borzalmas egészségügyi viszonyok között, A meghaltak 63%-át ingyen kellett eltemetni és 12%-át díjengedménnyel. Még borzasztóbb az ázsiai és afrikai zsidóság helyzete. Algírban 12.000 zsidóból 8000 él a legsötétebb nyomorban. Tripolisban a zsidók 68%-a szorul segélyezésre. E feneketlen nyomor következménye azután egyrészt a teljes elkorcsosodás és kihalás, másrészt az elvegyülés és faji megsemmisülés.

Újabb kollektív szerződés. A budapesti kovácsmunkások harca a munkások részleges győzelmével ért véget. Az új szerződés főbb rendelkezései:

1. A napi munkaidő 9 óra, a következő beosztással: a munkaidő kezdete reggel 7 óra és tart déli 12-ig, 1½ óra ebédzünet után ½ órától este ½6-ig. Szombat este a munkaidő 5 órakor ér véget. A kifizetéseknek a munkaidő befejezte előtt kell történnie. A munkabér óradíjban számíttatik

A bérek: kovácsoké 40-70 fill., kocsigyártóké 46-68 fill., nyergesek 38-82 fill. (oly üzemen ahol automobil készül, a csoportvezető bére 93 fill.), fényezőké 50-82 fill.

A bérjavítás 10%-ot tesz ki, (fűvösipari vállalatoknál 20%-ot.) A munkások közvetítése **csak az illető szakma munkaközvetítője által történhetik.**

Tisztelettel kérjük lapunk előfizetőit, hogy lapunkat ismerőseik körében terjeszteni szíveskedjenek. Aktot előfizetőt gyűjt, egy tiszteletpéldányban részesül.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető : dr. Halász Frigyes,*)

az Országos munkásbetegség-élelmező és balesetbiztosító-pénztár fogalmazója.

Ipari mérgezések és betegségek mint üzemi balesetek. Az O. M. B. P. közgyűlése 1910. december 18-án elhatározta, hogy magáévá teszi az Országos Pénztár igazgatóságának 52219/1910. számú határozatát és hogy *mindazokat az ipari mérgezések és betegségek okozta ideiglenes vagy állandó, részleges vagy teljes munkaképtelenségeket, amelyeknek üzemi eredete úgy műszaki, mint orvosi szempontból feltétlenül megállapítható, üzemi balesetek gyanánt fogja kártalanítani.* Megbízta az igazgatóságot, hogy ezt a jegyzéket állítsa össze. A közgyűlés határozata értelmében dr. Hahn Dezső főorvos az igazgatóság legutolsó ülése elé terjesztette a jegyzékét azoknak az ipari mérgezéseknek, amelyeknek üzemi eredete műszaki és orvosi szempontból kétségtelenül megállapítható. Javasolata alapján az angolországi kártalanítási törvényeknek a legutóbbi évi jelentésben foglalt ismertetése szolgál s ezt gyakorlati tapasztalatok alapján a hazai ipar viszonyaira alkalmazta. Az igazgatóság által most elfogadott jelentés szerint:

Azok a betegségek és mérgezések, amelyeknek üzemi eredete orvosi és műszaki szempontból minden kétségen kívül megállapítható s amelyek a hazai iparban is előfordulnak, a következők:

1. *Lépfene* (Anthrax). 2. *Ólommérgezések következményei.* 3. *Kénese* (higany) mérgezés és következményei. 4. *Phosphormérgezés* és következményei. 5. *Arzénmérgezés* és következményei. 6. *Ancylostomiasis.* 7. *Benzol-, nitro- és amido-derivatumokkal való mérgezések* és következményei. 8. *Szénbiszulfidmérgezés* és következményei. 9. *Salétromsav- és salétromsav-gőzmérgezés* és következményei. 10. *Chromdagatok.* 11. *A bőrnek, valamint az orr és száj nyálkahártyájának ipari porok és maró folyadékok okozta károsításai, gyuladása és fekélyesedése.* 12. *Kátrány, kátrányos anyagok és szurok okozta bőrdagadatok, rákszerű elváltozások és szemgyuladások.* 13. *Kéményseprőmunkások hererákja.* 14. *Nystagmus* (szemrezgés) *bányászoknál.* 14. *Takonykór* (malleus humidus). 16. *Caisson-betegség* és következményei. *Bányászoknál:* 17. *A kéz bőralatti kötőszövetén támadó gyuladás.* 18., 19. *A térdén és könyökön támadó gyuladás.* 20. *A kézcsukló és az ínhüvelyek savós hártájának gyuladása.* 21. *Az üvegfüjök hályogja.*

Az indokolás: 1. *A lépfene* ragadós betegség, amely majdnem kizárólag állatokról ragad az emberre, még pedig leggyakrabban azon módon, hogy az ember a lépfenében elhullott állatok hulladékait – bőrét, szőrét, csontjait – kezeli és feldolgozza. A fertőzés a munkás bőrnek alig láthatóan felkarcolt vagy kérgesen feltört helyein keresztül, vagy a szemnyíláson (a kötőhártyán) át, vagy a fertőzött por belégzésével, vagy lenyelésével hatol a munkás szervezetébe. A munkásnak az ebetek túlnyomóan nagy részében lehetetlen kellő módon óvakodnia, mert a feldolgozásra kerülő anyagon a lépfenének semmi külső jele sincs, a lépfenét okozó mikroorganizmus pedig olyan szívós életű, hogy a megfertőzött anyagok leghosszabb szállítási útjain és éveig tartó raktározáson keresztül is fertőző marad.

2. *Az ólom mérgezés* és következményeit előidézi minden olyan munkát, mely az ólom és a legtöbb ólom vegyület alkalmazásával jár. Az ólom mindhárom halmazállapotban erős mérgező, mely hat az emésztési rendszerre, vérösszetételére, idegrendszerre, minél az anyaméhre és munkaképtelenséggel járó betegséget okoz. Ólommérgezés a következő iparokban szokott előfordulni : a) ólomhutákban, az ólom kiolvasztása alkalmával; b) könyvnyomdáknak és betűöntődékekben, hol a szedett betűkről a lekopó por, belégzéssel jut a szervezetbe; c) Reszelővágás kézi iparban, hol a fémágyazatról, – mely ólomból áll – lekopó por a veszedelmes; d) ólomfehér (bazivos ólomcarbonat) gyártásának minden phasisában, úgyszintén ha festékeknek használják; 1.) festék és mázgyárakban, 2) mázok és fényezők; e) Accumulator gyártásánál hol a szükséges ólomlapok és ólomkeretek készítésekor képződik ólompor; f) kerámiai iparágakban, hol az u. n. ólomház részint belégzés, részint lenyelés útján juthat a szervezetbe; g) edények, dobozok, üstök, dobok önozásakor, mivel ömlesztés alkalmával a levegőbe ólomgömbök kerülnek; h) fémtárgyak zománcozásakor a zománc ólomtartalmú. Ugyanezen okból veszélyes a zománczott reklám és címtábla készítése, továbbá kályhák, kádák csövek zománczása is; i) fonalfestészetben és szövet nyomtatásánál a festék tartalmaz ólomot; j) üvegyártásánál az üvegekészítő anyagok közé miniumot (ólomvegyület) kevernek, ugyanezt tartalmazza az ablak „kitt” is; k) tükgőgyártásánál csiszolásra szintén használnak miniumot; l) hajógépeket, vasszerkezeteket miniummal festenek.

3. *A kénese* (higany) mérgezés a kénese gőzének, kénese vegyületek porának belégzése, vagy a tisztátalan kezekkel való evéskor a gyomorba kerülő kénese okozza. A mérgezési betegség rendszeren hosszabb idő után, lassú, folytonos mérgezés következményeképpen áll be. Kénese készítményeket használnak a tükrökészítők a tükrök foszforozására, nyúláször-kalapkészítők a nyúlászörök velőtlenítésére, a gyutaacs (kapszli) gyártól a robbanó kénese (Qualqueck-silber) készítésére. Szerepet játszik még a kénese a villamos izzólámpások légüressé szivattyúzásában – amire kénese szivattyút használnak, az aranyfonccsorról való aranyozásban, a kénese hőmérők és barométerek készítésében, a kénese bányászásban, az arany és ezüst kohászatban.

4. *Phosphormérgezés* főleg a fehér phosphor (gyufagyárakban) jelentkezik. Állkapocson gyenyés gyuladást, csontelhalást idézhet elő, s a hosszas gyenyésedés kimerüléssel halállal végződhetik. A gőzök belehelése veszélyes.

5. *Az aranymérgezés* a fémese arzén és az arzén vegyületei okoznak. A fémese arzén egyes ötvözetekben fordul elő. Arzénsavat (Asz 0.3) zöld színek gyártásában, szövetfestésben és szövetnyomásban alkalmaznak. Használják még sárgaréztárgyak bronzirozásánál, az üvegyarban színtelenítésre, állatok kitömésére (az „arzénzappant”), patkánymérgek, idegölésre a fogászatban és egyes anilinfestékek gyártásánál. Orpiment és realgár (arzénsulfidok) használatosak a bőrök szírtelenítésénél, a festékgőgyártásnál, falitapéták gyártásánál a festőműhelyekben. A legveszedelmesebb mérgezőformája az arzénnek az arzénhidrogén-gáz, mely ott keletkezik, ahol arzén, tartalmú savak (tisztátalan sósav, kénsav) vassal, zinkkel, ónnal érintkeznek, tehát forrasztásnál, önozásnál, zinkezésnél, zománcozásnál, akkumulátor-telepeknél. A mérgezés az arzénnek vagy az arzénvegyületnek a lélegző és az emésztőszervek útján, vagy pedig a bőrön keresztül való bejutásából ered és munkaképtelenséggel súlyos betegséget okoz.

6. *Ankylostomiasis.* Eme belféreg petéje táplálkozás útján jut a szervezetbe, a bélben kifejlődik az élősd. A legsúlyosabb fokú vérszegénységet okozza. A nedves és iszapos szénbányák különösen alkalmasak a peték továbbtenyésztésére.

7. *A henzinnitro- és amido-derivatumok* a parfüm és szappangyártásban, valamint a robbanó anyagok gyártásában használatosak belégzés, táplálkozás alkalmával az emésztő rendszerbe jutás és a bőrön át való felszívódás útján is mérgezések és súlyos munkaképtelenséggel járó betegséget sőt halált is okozhatnak.

8. *Szénbiszulfid mérgezés.* Gummi- és kaucsuk gyárakban a kaucsuk rugalmassá tételére ezt igen magas hőmértéken (esetleg 140°) kénnel keverik, ekkor fejlődik az igen veszélyes szénbiszulfid gáz, melyet ha belélegzenek azonnal

*) Dr. Halász Frigyes távollétében Dr. Bánóczy László.

halált okozó lehet. Tartós belélegzése a vérsjteket roncsolja s ezzel nagyfokú vérszegénységet okoz.

9. *Salétromsav és salétromsav-gőz belélegzése.* Kénsav, dinamit-lőgyapot gyárakban képződnek ezek a gázok, melyek belélegzése vagy rövid néhány órán belül való halálra vezetnek, vagy csak néhány napig tartó betegséget támasztanak, idült betegséget munkaképtelenséget nem okoznak.

10. *Chromdaganatok* makacs kelésszerű daganatok, amelyeket a kilium vagy nátriumbichromát porának a bőrbe való behatolása okoz. A festékgyártásban (chróm-sárga) szövetfestésben és fotográfálásban használnak chrómsókat. *Sok fájdalommal és hosszabb ideig tartó munkaképtelenséggel nem járnak*, de ha elhanyagolják őket, az illető testrész (leginkább kéz) deformatóját okozhatják.

11. *Ipari porok*, maró anyagok, a száj-, orr nyálkahártyáján idézhetnek elő részint mechanikai, részint kémiai okokból lobosodást, esetleg kifeléyesedést. A mechanikai hatás úgy értendő, hogy a káros anyagok nagyobb tömegben rakodva a bőrre megakadályozzák ennek működését. Károsabbak azonban ezen anyagok kémiai összetételük miatt, így bőrbajokat okozhat a terpentín (butor fényező) a chlortartalmú fehérítő por (fehéremű tisztító) s különböző részben ismeretlen összetételű anyag, melylyel cipők sarkát s alját festik. Sok munkás bőre, különösen érzékeny egy-egy kémiai anyaggal szemben.

12. *Kátrány okozta bőr és szembajok.* Ide tartoznak a kátránykeverékek, brikket, asfalt, kreosot stb. anyaggal dolgozó munkásokon fellépő megbetegedés. A kátrány mint illó anyag áthatol a ruhán is s a bőrön gyuladást (dermatitis artificialis) okozhat, mely ha soká tart a hámrétegnek nagyfokú megvastagodásával jár, később szemölcsök képződnek, melyek rákosan elfajulnak, úgy, hogy operációval kell gyógyítani.

13. *Kéményseprők hererákja.* Foglalkozás alatt fejlődő korom izgatja a herék bőrét s ezen tartós mechanikai izgalom kezdetben a bőrök, később a here rákos elfajulását okozza, mely csak súlyos műtéttel gyógyítható.

14. *Szemteke rezgés (mystagmus).* Kőszén munkásoknál a szemnek ide-oda forgása, rezgése lép fel, mely ha kisebb fokú, nem zavarja a munkást, ha nagyobb fokú (percenként kb. 200) munkaképtelenséget okoz; amidőn ilyen fokos súlyos fejfájást, szédülést, tökéletlen verbéli tájékozódást (főleg sötétben) idéz elő. Ipari eredete kétségtelen.

15. *A takonykór.* Lovakon előjövő súlyos, ragadós megbetegedés, mely a beteg lóval foglalkozóra, továbbá a lebunkozott állat beteg váladékával érintkezőre is átragad. Az orrüregben idéz elő nagy roncsolást, később genyedéssel a testen elszórva s az izmok között. Halálos megbetegedés, mely 2 nap alatt is halált okozó lehet.

16. *Caisson betegség.* Víz alatt végzendő munkáknál egy vízmentes helyen (Caissonban) dolgoznak, melyből a vizet nagy légnyomással tartják távol. E nagy légnyomás beszakíthatja a dobhártyákat. Ezenfelül veszélyes a caissonból a feljövés, mivel u. n. légembólia képződhet, s e mellett vérzések is állhatnak elő a bőr alatt s a belső szervekben,

17-20. *Bányászok kézfő genyede.* A csákány folytonos használata következtében, a tenyéren repedések képződnek, e repedéseken át fertőzés történik, mely az inhvályek közti genyedet (subcuticularis cellulitis) eredményez, mely csak műtéttel, a geny kieresztésével gyógyítható. *A kőszénbányászok könyökén* a hosszas könyökölés következtében *gyuladás* lép fel, mely kezdetben sav képződéssel jár, később, ha fertőzés éri elgenyedhet, s így vérmérgezésre vezethet. Ugyanilyen *gyuladások* támadnak a kőszénbányászok térdén is.

21. *Üveg munkások szemhályogja.* A fehéren izzó üveget feldolgozó palack készítő szemlencséjének hátsó tokján az erős fény tartós behatására hályog fejlődhet ki, melyet a szemorvosok (Cataracta corticalis posteriori) hívnak. A hályog lassan, de folyton fejlődik tovább, idővel 1-2 év múlva teljesen megakadályozza a látást. Az operáció javíthat ezen az állapoton, de a teljes finom látást nem adja vissza.

Változás az O. P. elnökségében, Dr. Walther Gyula püspök lemondott az O.P. elnökségében viselt tagságáról, minthogy elfoglaltsága állandóan távol

tartja Budapestről. A kiegészítő választást az O. P. igazgatósága legközelebbi ülésén ejti meg.

Az O. P. tisztviselőinek segélyalapja. Lukács József, az O. P. alelnöke, megválasztásakor 1.000 koronát adott az O. P. tisztviselői részére létesítendő segélyalap javára. Lukács József adományát a minap újabb 1000 koronával egészítette ki.

Az Országos Pénztár igazgatósága augusztus hó 28-án Garbai Sándor és Lukács József elnöke alatt ülést tartott, melyen az igazgatói jelentés tudomásul vétele után számos baleseti, állásszervezési és orvosügyet, több helyszerű kölcsönügyet tárgyaltak le. A fontosabb határozatokkal külön foglalkozunk.

Az O. P. állandó orvosi tanácsa. Az O. P. igazgatósága legutolsó ülésén elhatározta, hogy orvosi tanácsát megalakítja.

Az Országos Pénztári választások. Az O. P. igazgatósága 70 tisztviselői állás betöltésére pályázatot hirdetett. Egyben elhatározta azt is, hogy 4 szerződéses állást is létesít az u. n. repülőosztály részére, amely osztálynak a kerületi pénztárak állandó ellenőrzése lesz a feladata.

Fürdősegély. Az állami mb. hivatal az O. P. fürdőszerveződésének jóváhagyása kapcsán a tagok fürdőbe utalása tekintetében úgy rendelkezett, hogy a helyi szervek orvosi utasítandók, hogy „a fürdői gyógykezelés szükségességét csak akkor mondják ki”, ha a tag „már huzamosabb idő óta munkaképtelen” és „a fürdői gyógykezeléstől a munkaképesség tartós visszaállása bizton várható.” Ez pedig a Hivatal rendelete szerint „mindenkor a pénztárak orvosi tanácsainak meghallgatása után állapítandó meg”. A Hivatal ezen rendelkezéseire vonatkozólag az igazgatóság elhatározta, hogy: a fürdőbe utalás szükségessége elbírálásáról *csak az orvosi vélemény* tekinthető mérvadónak, amely orvosi véleményt, a gyakorlati nehézségekre való tekintettel, ne az orvosi tanács, hanem a kezelő-orvos és a felülvizsgáló főorvos adják. Az O. P. ezen álláspontjáról helyi szerveit részletesen indokolt köriratban értesíti.

A Munkásbiztosító pénztári alkalmazottak egyesülete augusztus hó 23-án választmányi ülést tartott, melyen az elbocsátott lugosi tisztviselők sorsával, továbbá egy alakulófélben lévő tisztviselőbank ügyével és az alapszabályok módosításának szükségességével foglalkoztak.

Az Országos Pénztár orvosi ügyosztálya vezetőinek véglegesítése. Az O. P. igazgatósága augusztus 28-án tartott ülésében *dr. Hahn Dezső főorvost, dr. Lévai József főorvoshelyettesi és dr. Padi Henrik orvost* egy évi sikeres működésük alapján, állásaikban véglegesítette.

A pénztárak által rendelhető ásványvizet felsoroló körirat kiegészítése. Az O. P. igazgatósága elhatározta, hogy a rendelhető ásványvizet felsoroló körirat akkép egészítették ki, hogy az Igmándi, Mária, Loser, Apenta, Karlsbadi, Salvator, Slatini, Sultán és Vita ásványvizet is rendelhető legyenek a pénztár terhére.

A kaposvári kerületi munkásbiztosító pénztár 1910. évi jelentése szerint, 1910. évi átlagos taglétszáma 11.554 volt, járulék bevétele 164.023 K-ra rúgott. Ezzel szemben összkiadásai 175.621 K-t tesznek ki. A táppénzkiadások 45.564 K (27.77%), és egyéb segélyezési kiadások 54.176 K (32.99%), orvosi költségeit 33.298 K (20-30%), tisztviselők fizetése

24.399 K (14.87%) és egyéb kezelési költségek 18.180 K (11.08%) tettek ki. A pénztár 1910-ben 11.598 kor. hiánnyal zárta le mérlegét.

A lugosi rendőrkapitány és a tisztviselők.

Török Lajos rendőrkapitány, a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztár ez időszaki vezetője, f. évi augusztus hó 10-én 5591/911. szám alatt kelt azt jelentette az O. P.-nak, hogy Schusztér Jánost, a kerületi munkásbiztosító pénztár állásában véglegesített igazgatóját, a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal előzetes engedélyével állásából elbocsátotta. Ez ügyben az O. P. igazgatósága a következő határozatot hozta:

„Az igazgatóság az elnökség javaslata alapján ezen jelentést, melyet Török Lajos, a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztár nevében terjesztett fel, nem veszi tudomásul, hanem ezen törvényellenes intézkedés ellen úgy a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztárnál, mint a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatalnál leiratilag, illetőleg felterjesztés útján fejezi ki tiltakozását.

Utasítja továbbá az igazgatóság a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztár ez időszaki vezetőjét, hogy Schusztér János ellen, amennyiben nevezett igazgatói működése alatt mulasztásokat, illetőleg visszaéléseket követett el, szabályszerű fegyelmi eljárást indítson és azt nevezettnek, mint érdekeltnek, felelősségi jogára való kitanítással kézbesítse.

Amennyiben pedig az Országos Pénztárnak ezen törvényes felügyeleti hatásköréből eredő eljárása kellő eredménnyel nem járna, tényállás gyanánt megállapítja az igazgatóság, hogy Schusztér Jánost, a lugosi kerületi munkásbiztosító pénztár ezen állásában véglegesített igazgatóját hivatali működésében vis major akadályozza; *minthogy pedig 184. §-a értelmében a kerületi munkásbiztosító pénztár alkalmazottai szolgálati szempontból az Országos Pénztár alkalmazottainak tekintendők, elhatározza az igazgatóság, hogy Schusztér János pénztári igazgatót az országos pénztárhoz központi szolgálatra berendeli és nevezett szabályszerűen megállapított és eddig még ki nem utalt illetményeit az országos pénztár házi-pénztárából folyósítja.*

Utasítja az igazgatóság az elnökséget, hogy Schusztér János itteni működési körét állapítsa meg, illetőleg nevezett szolgálati beosztása iránt intézkedjék.

Végül pedig elhatározza az igazgatóság, hogy minden olyan esetben, midőn akár közvetlenül a m. kir. állami munkásbiztosító hivatal, akár annak valamely exponense, vagy megbízottja bármely állásában jogerősen véglegesített pénztári tisztviselőt állásából erőszakos utón, a törvény által megkövetelt fegyelmi eljárás mellőzésével eltávolít, ezen tisztviselőt mindaddig, míg hivatali működésében az illető gátolva van, központi szolgálatban fogja alkalmazni és illetményeit házipénztárából folyósítja.”

Végül elhatározta az igazgatóság, hogy ezen határozatát az „Ipari Jogvédelem”-nek is megküldi.

A drezdai nemzetközi higieniai kiállítás felett súlyos kritikát gyakorol a német szakszervezetőség lapja, a *Gorrespondenzblatt*. Azt mondja, hogy a kiállítás vezetősége meghívta a tudomány, a hatóság és a munkáltatók képviselőit – de mellőzte a munkásszervezeteket, jöhetnek alig van a higienianak egyetlen olyan területe, amelyet a szervezetek működése nem érintett volna, és jöhetnek ezek a higieniai veszélyek megállapítása, a közvéleménynek és a törvényhozás-

nak erre való felhívása által többet tettek a közegészség érdekében, mint bárki más. A kiállítás vezetősége, a vállalkozók és a szász kormány attól tartottak, hogy az *otthonmunka kiállítása* nagyon is élesen fog bizonyos tüneteket megvilágítani. A munkaadót védő tendencia az egész kiállításon végig vonul. Részletesen mutatják be a kiállított tárgyak a közegészségügy elméleti fejlődését a középkortól kezdve napjainkig, de nagyon kevés anyag teszi szemléltetővé, milyen visszaélések vannak ma még a higiénia terén. „Az ember” című alosztály sok útmutatást ad arról, hogyan vigyázzon a munkás egészségére, de nyoma sincs annak, milyen összefüggés van a túl hosszú munkaidő, az alacsony bér és a munkás egészségi állapota között. A munkásoknak adott tanácsokban nincs hiány, annál nagyobb, ami a munkaadókat illeti.

A biztosítási járulék a foglалás alá vonható összegbe nem tudható be. Ezt mondtotta ki egyik német felsőbb bíróság. A hitelező letiltotta adósának, egy bérmunkás bérének azt a részét, amely a le nem foglалható 125 Márkát meghaladja. A munkaadó nem az egész összeget adta ki a hitelezőnek, hanem csak azt az összeget, amely a biztosítási járulék levonása után lett volna a munkásnak kiszolgáltatandó. Az alsóbíróságok kimondták, hogy csakis a 125 márka nem vehető foglалás alá, tehát a munkaadó nem volt jogosult a biztosítási járulékot a 125 márkan felüli összegből helyezni levonásba. A felsőbb bíróság megváltoztatta az alsófokú ítéleteket és kimondta, hogy a munkaadó a hitelezőnek sem tartozik többet kiadni, mint amennyit a munkásnak, vagyis az adósnak ki kellett volna adnia. Más szóval a biztosítási járulék a foglалásmentes összegbe nem számítható be.

Joggyakorlat.

Elvi jelentőségű határozatok.

A végelgyengülést betegségnek kell tekinteni és ehhez képest a törvényes segély kiszolgáltatandó, mert a végelgyengülés nem az egészséges öregséggel jár együtt, hanem mindenesetre valami olyan szervezeti elváltozásnak a következménye, ami kétségen kívül beteges. Akár van kimutatható szervezeti oka, akár nincs, ha egy öreg ember annyira elgyöngül, hogy munkaképtelen lesz, akkor betegnek kell tekinteni és ha igényjogosultsága egyébként fennforog – a törvény, – illetve alapszabályszerű segélyt és ennek keretén belül a táppénz is – amennyiben annak törvényes feltétele fennforog, nyújtani kell részére.

(M. O. M. B. P. elnökségének 40328/1911. számú határozata.)

Segélyezés.

A makói választott bíróság a következő ítéletet hozta:

„A m.-i munkásbiztosítási választott bíróság G. B. igényjogosultnak perében a következőleg ítélte: A m.-i kerületi pénztár 92/1911 határozata oda módosítottatik, hogy G. B. pénztári tag 4 heti tartózkodásra az élesdi Bethlen üdülő-telepre beutaltatik a kerületi pénztár terhére s az összes költségeket, beleszámítva az oda és visszautazás költségeit, emiuttal pénztár tartozik végrehajtás terhe alatt viselni.

A költségek tekintetében az intézkedés mellőztetik.” Feltűnő ezen ítélet azon rendelkezése, melylyel a tagot maga a bíróság utalja be a fürdőbe, holott a törvény szerint csak az volna a joga, hogy a pénztárt a beutalás foganatosítására kötelezze.

Üzembesorozás. Balesetbiztosítás.

Az erdei fatermelésnél alkalmazott munkások betegsége esetére való biztosítási kötelezettség alá nem esnek. (Pozsonyi tábla 1911 augusztus, 2. G. 342/1910.)

Az 1907. évi XIX. t.-cz. 1. §-ában a betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá tartozó üzemeket és foglalkozásokat taxatívén felsorolja, miből következik, hogy a mely üzemek és foglalkozások az 1. §-ban fel nem említettek, a betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá nem esnek. A felelőbíróóság felperesnek kötelezettségét az 1. §-nak 1. 2. és 12. pontjai alapján állapította meg.

A felülvizsgáló bíróság felfogása szerint azonban felperesnek kötelezettsége ezen pontok egyikének alapján sem állapítható meg. A kérdés tárgya ugyanis az, hogy a felperes által erdei termelésnél alkalmazott munkások betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek-e vagy sem.

Az erdei termelésről az 1. §-ban csak 12. pontban van említés téve, de csak mint olyanról, a mellyel összefüggő mellékiparágban alkalmazottak a betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek; magát az erdei termelést azonban, mint biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozást, ez a pont nem említ. Az 1884. XVIII. t.-cz. 183. §-a szerint az erdei termelés az ezzel összefüggő mellékiparág, amelyben az illetők leginkább saját nyerstermékeik feldolgozására és eladására szorítkoznak, az ipartörvény rendelkezései alá nem esnek, a munkásbiztosítási törvény 1. §-ának szóban forgó 12. pontja ettől eltérőleg ezeket a mellékiparágakat az ipartörvény alul kivéve kivételes esetekben is betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá vonja ugyan, magáról az erdei termelésről, mint biztosítási kötelezettség alá esőről azonban nem szól. Ez a pont tehát a kötelezettség megállapításánál alapul nem vehető.

De nem vehető az 1. pont sem, mert ez a pont az ipartörvény alá eső foglalkozásokat jelöli meg, mint olyanokat, amelyeknél az alkalmazottak betegség esetére biztosítandók; az ipartörvény 183. §-ának a) pontja pedig az erdei termelést a már felhozottak szerint az ipartörvény rendelkezései alól kivészi.

A kötelezettség megállapítására az 1. §. 2. pontja sem alkalmas. Eszerint ugyanis betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek az ipartörvény alá nem tartozó, de ipar-, illetve vállalkozásszerűleg üzemeltető kereseti foglalkozásoknál (műszaki és ügynöki irodában, színházaknál, gyógyszerárakban, gyógyintézeteknél stb.) alkalmazottak.

Ennek a pontnak értelmét a felsorolt példák világosítják meg, ezek pedig inkább szellemi, magasabb vagy bizonyos különös képzettséget igénylő foglalkozásokra utalnak és semmiestre sem a legközönségesebb foglalkozások közé tartozó erdei termelések (favágás, döntés, ritkítás.)

(Ellenkezően döntött a pécsi kir. tábla 2301-1910. és a marosvásárhelyi tábla 1910. G. 184. szám alatt).

Ipari igazgatás.

Rovatvezető: **Dr. Kemény Dezső**, kamarai jegyző.

A kézműipar és a gyáripar elhatárolása.

A kézműiparos jelleg megállapításának és ezzel kapcsolatban a kézművesi és gyárosi kategóriák elhatárolásának kérdése legújabbban Németországban vált aktuálissá, még pedig az ipar érdekeinek törvényes képviselőire hivatott testületek közötti, hatáskörinek nevezhető összeütközések révén. Szemben állanak egymással egyrészt az országos törvényekben szabályozott kereskedelmi és iparkamarák, másrészt a birodalmi ipartörvény által létesített kézműiparos-kamarák („Handwerkskammer”). Az előbbiekre nézve általában az az elv érvényesül, hogy – legyen bár a nevük kereskedelmi és iparkamara, vagy csak kereskedelmi kamara: ezeket a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett üzletemberek és vállalatok alkotják, míg az utób-

biak a cégbejegyzésre nem kötelezett kézműiparosok érdekeinek képviselőire vannak hivatva a törvény értelmében, hogy ki tekintendő kézművesnek, azt a törvény közelebbről nem határozza meg, hanem a gyakorlatra bízva a „Handwerk” szó értelmezését. Ebből erednek azután az egyes iparosok hovatartozandósága körüli viták. Nem egyszer előfordul, hogy egy-egy kézműves bejegyezteti a cégét, több munkást foglalkoztat, megnövekedik az üzeme és ezen a réven a kereskedelmi kamara tagjai sorába felvétetik s természetesen a kamarai illetékekkel megrovatik. Ha azonban a kétszeres teherviselés elkerülése végett a kézműiparos-kamarából ki akarja vonni magát, akkor ez erélyesen tiltakozik, mert éppen a fejlődő üzemmel bíró, vagyonosodó iparos elemeknek a kivonulása a kézműiparos-kamarák anyagi érdekeit erősen veszélyezteti. Ilyenkor azután a mindkét törvényes érdekképviselői testület által a saját maga számára vindikált iparos sehoh sem kórheti annak a kötelező erejű eldöntését, hogy ő tulajdonképpen melyik törvényes érdekképviselőnek tartozik a tagja lenni, mert erre hivatott fórum Németországban nincs. A gyakorlatban az ilyen vitás esetek jó részét barátságosan intézik el, olykor úgy, hogy egyik- vagy másik testület visszavonja az igényét, sokszor pedig úgy, hogy az illető iparos kétfelé fizet illetéket, a melynek kivetésénél gyakran az az arány szolgál kiindulási alapként, amely szerint az illetőnek üzemében „a tisztán ipari és a commercialis tevékenység egymáshoz viszonylik”; vagy pedig felerészben fizetik a díjakat. De mindig annak aztán, bár szórványos, olyan esetek is, ahol a kereskedelmi és iparkamarának és a kézműiparos-kamarának ellenkező határozatai egymással szemben állanak, függőben tartva az illető iparos hovatartozandóságát. anélkül, hogy az ügy egy köztekintélyű döntéssel elintézhető volna.

Ezen tagadhatatlanul rendezetlen állapot szanálását előkészítendő, a birodalmi kancellár terjedelmes kérdőívet bocsájtott ki, amelyben, miután a kézműiparos-kamarák a gyárrá fejlődő kézművesek kilépése ellen azt az érvet is fölhozták, hogy a gyáripar inkább nem veszi ki a részét a tanoncnevelés terheiből, ezt a kérdést is vizsgálat tárgyává tette. A több mint fél-száz kereskedelmi és iparkamarától beérkezett válaszból, melyeknek tartalma a Sotheer-féle Handelnd Industrie hasábjain közöltetett, megállapítható mindenekelőtt, hogy az összeütközések száma nem ölt valami nagyon jelentős mérvet; vannak kamarák, ahol a legutóbbi három évben csak egy vitás eset adódott elő, s a legtöbbször azok száma ezen idő alatt 2 és 4 közt váltakozik. Ezeknek is legnagyobb részében sikerült békés megegyezést létrehozni, nemkülönben a Berlinben előadódott maximális számú – 52 vitás esetről. Kitűnik továbbá a kamarák nyilatkozatából, hogy a gyáriparban sokkal kisebb mértékben alkalmaztatnak kézművesek által kiképzett munkaerők, mint azt a kézműiparos-kamarák és körök feltüntetni hajlandók, jórészt azért is, mert a gyáros többnyire inkább kedveli az olyan segédeket, amelyek gyárban nyerték kiképzésüket. Emellett a tanoncképzés tulajdonképeni terheit nem is a kézműipar viseli, hanem azok a közpénzekből fedeztetnek, s ezekhez képest a kézműiparos-kamaráknak a tanoncképzés körül kifejtett hatósági ténykedése s az azzal járó terhek elenyészőek.

A birodalmi kancellár által a fönt vázolt s bizonyos mértékben visszas helyzet szanálására fölvetett azon eszme, hogy a szóban forgó viták eldöntésére egy egységes fórum teremtsék, a kamarák túlnyomó többségének tetszését nem is érte meg. Még azok a kamarák is, akik ilyen döntő fórum vagy fórumok léte-

sítésének kívánatos voltát elvben elismerik, nagyon lagymatagul nyilatkoznak mellette és helylyel-közzel kételyeiket fejezik ki az ezen intézkedéstől várható siker fölött. Arra a kérdésre, hogy egy döntő forum megteremtésével a kézműves kisipari érdekeltség kívánságai és óhajai ki lesznek-e elégítve, a hamburgi iparkamara tagadólag válaszolt, mondván, hogy az iparosoknak az a törekvése, hogy mint gyárosok az ipartörvénynek a kézművesekre vonatkozó korlátozó rendelkezései hatálya alól magukat kivonják, mindig meg fog maradni; hasonlóképp a többiek. Egy-két hang kivételével, egyértelműen ellene nyilatkoztak a kamarák annak, hogy a gyáripár a kézművesipar által végzett tanoncoképzés terheiben részesedjék.

Kivétel a nők éjjeli munkájára vonatkozó tilalom alól. Ausztriában az 1911. évi február 21-iki törvény, amely a nőknek iparüzemekben való éjjeli munkáját tiltja, f. évi augusztus hó 1-ével lépett életé. Ezzel kapcsolatosan az osztrák ipartörvény 4. és 96 b) §-ában foglalt fölhatalmazás alapján a cs. k. kereskedelemügyi minisztérium a belügyminisztériummal egyetértve, rendeletet bocsájtott ki, amely a 10 munkásnál többet foglalkoztató tejgazdasági és tejtermék előállító vállalatoknak, továbbá élelmiszer-konzervgyáraknak megengedi 18 évnél idősebb női munkásoknak éjjeli foglalkoztatását. Azonfelül kivételt enged ugyanitt a női munkáról szóló törvényben biztosított 11 órás, egyfolytában való éjjeli pihenési idő alól. Ez a rendelet szintén augusztus 1-ével lépett életbe s e napon megszűntek a régebben engedélyezett ilyenmű kivételes jogosítványok, kivéve a nyerscukorgyárakét, amely a női munkáról szóló törvény 8. §-a értelmében még az 1914. végéig érvényben marad.

Az osztrák vasbetonépítési szabályzat reformja. Mint a bécsi Industrie írja, a cs. k. köz-munkaügyi minisztérium az aránylag rövid idő alatt megalkotott vasbeton- és betonépítési-szabályzat helyébe újat bocsájtott ki, hogy lépést tartson a betonépítési technika rohamos fejlődésével. A híradás szerint az új szabályok a régiekkel szemben több vonatkozásban könnyítéseket tartalmaznak, amire az eddigi tapasztalatok s nagyarányú kísérletek eredményei nyújtják az alapot.

Húsvizsgálati törvény alkotása. A hazai szalámi-ipar sérelmei tárgyában a Magyar Gyáripárosok Országos Szövetsége helyiségeiben Hegedűs Lóránt ügyvivő igazgató elnöklésével tartott fontos értekezleten, amelyen a kereskedelemügyi és a földművelésügyi miniszterek szintén képviseltették magukat, szóba került a húsvizsgálati törvény alkotásának a kérdése is. Az értekezlet Pick Jenő szegedi szalámigyáros referátuma s Péteri Ödön miniszteri segédtitkár hozzászólása után, az elnök javaslatára abban állapodott meg, hogy a Gy. O. Sz. ebben a dologban lépjen érintkezésbe az O. M. Gazdasági Egyesülettel, valamint Scherban miniszteri tanácsossal, aki már hosszabb idő óta behatóan foglalkozik ezzel a kérdéssel s a beszerzett információk alapján tétessék a kérdés újból megvitatás tárgyává.

„Jogi személyek ellen kihágási eljárás nem indítható.” E cím alatt a Közgazdasági Értesítő 33. száma a kereskedelemügyi minisztériumnak egy döntését hozza, amely szerint: „A jogi személyek nevében elkövetett iparkihágásért a jogi személyek felelős tagjai ellen indítandó meg az eljárás”. (K. M. 20436/910.)

Érdekképviseleti rövid hírek. A Magyar Építő iparosok Országos szövetségének ez idei vándorgyűlése f. évi szeptember hó 8, 9. és 10-én Kassán tartatik meg; a vándorgyűlés a Schalk-házban tartandó bankettel lesz egybekötve, utána pedig társaskirándulást, tesznek a magas Tátrába, melynek programja nincs megállapítva. — Az Ipartestületek Országos Szövetségének f. évi október hó 15-én tartandó közgyűlésén egyebek közt tárgyalatni fog az ipartörvény revíziójának kérdése, a munkásbiztosítási törvény által okozott sérelmek, s a tanoncoktatás ingyenessége. — A magyarországi kereskedelmi és iparkamarák által szervezett olaszországi tanulmányi kirándulás október hó első napjaiban veszi kezdetét s kb. tíz napig fog tartani. Az útirány volna Fiume vagy Praserhof-Mestre-Milano; Milano-Turin; Turin-Genua-Róma; és Róma-Budapest, esetleg Firenze érintésével. Jelentkezni lehet az illetékes kamaránál.

A kereskedelmi és iparkamarák szakvéleményei.

1. *Hordókereskedő ebbeli iparigazolványa alapján a továbbeladás céljára vett hordókat esetről-esetre kijavíthatja; ellenben mások részére nem vállalhat hordó javítást.* (Bp. 1910/XXVI. sz.)

2. *Cipész ebbeli iparigazolványa alapján csizmadia-árukkal is kereskedhetik.* (Bp. 1910/2. XXX. sz.) Lásd még lapunk július 5-iki (8.) számában a 4. sz. döntvényt.

3. *Vegyéskereskedő ebbeli iparigazolványa alapján varrógépeket is árusíthat oly helyen, ahol varrógépkereskedéssel speciálisan foglalkozó üzlet nincsen.* (Bp. 1910/2. XLIV.)

E határozat összhangban áll a 12.880/904. számú K. M. döntéssel, amely szerint : A szatócsok és vegyeskereskedők erre szóló iparigazolványuk alapján jogosítva vannak mindennemű, tehát nemcsak a nép elsőrendű szükségleti tárgyait képező iparcikkek elárúsítására oly helyeken, ahol az illető iparcikkek kizárólagos elárúsításával foglalkozó szakmabeli kereskedő vagy iparos nincsen.

4. *Női könyvkötő munkás, aki 10 évig dolgozott műhelyben, iparában képesítettnek tekintendő és mint ilyen üzletvezető is lehet.* (Bp. 1910/2. XLII. sz.)

5. *A kért iparigazolvány kiadása meg nem tagadható azon gyanúnak fenforgása miatt, hogy az iparúzó utóbb a törvény rendelkezéseit meg fogja szegni.*

A szatócs-iparigazolvány kiadását azon az alapon megtagadni, hogy folyamodónak ugyanabban a községben, ahol szatócsüzletet kíván nyitni, nagy munkaslétszámmal dolgozó kőbányája is van és valószínűnek látszik, hogy a munkások bérét árucikkekben fogja kiszolgáltatni, — megtagadni nem lehet. Ha valaki igazolja, hogy az ipartörvény 1-4. §-ában foglalt általános feltételeknek megfelelt, az iparigazolvány feltétlenül kiadandó. Mivel pedig folyamodó nagykorú és mivel a szatócsiparigazolvány kiadása más feltételekhez nem köthető, ezt részére ki kell adni.

Természetes, ha utóbb bebizonyosodik, hogy munkásai bérét, vagy annak egy részét árucikkal helyettesítve szolgáltatja ki, az ipartörvény 157. §-ának b) pontja alapján büntetendő. Az iparüzési jogtól azonban még ebben az esetben sem fosztható meg, mert az ipartörvény 155. §-a szerint az iparüzési jogtól, amennyiben aziránt külön törvények nem intézkednek (erre az esetre pedig nem intézkednek), ezen törvény alapján senki, sem bírói ítélet, sem közigazgatási határozat által meg nem fosztható. (Arad: 750. 1911. sz.)

6. *Takarékpénztárak üzletük folytatását az iparhatóságnál bejelenteni s iparigazolványt szerezni kötelesek.* (Arad: 527/911.) Lásd július 20-iki 9. számunkban az 1. sz. szakvéleményt.

Ipari tulajdon.

Rovatvezető : **dr. Bányász Jene,**

a budapesti keresk. iparkamara védj egy hivatalának vezetője és

dr. Klug Emil.

Az alkalmazottak találmánya nem annyira jogi, mint inkább szociálpolitikai szempontból bír jelentőséggel. Sokan a tulajdonjog túlhajtásának tekintik a legtöbb európai szabadalmi kódexben ez idő szerezte azt a jogszabályt, hogy szerződésileg az alkalmazottal szemben kiköthető legyen, hogy a találmány szabadalma a vállalkozót illesse. Német szociálpolitikusok szerint ez a kapitalizmus túlhajtása, amely nemcsak a testi munka, hanem a szellemi munka fellet is ilyen módon kezében tartja a hatalmat. Mások szerint egyéb szempontból sem tartható fenn a mai állapot. A szabadság alapfogaloma ugyanis, hogy a feltalálónak bizonyos gazdasági előnyök biztosításának és pedig nem abból az okból, vagy főleg nem abból az okból, hogy a feltaláló meg jutalmazassék, hanem hogy az emberek feltalálásokra serkentessenek. Abban az esetben azonban, ha a szabadság szerződés kikötés esé⁺én a vállalkozót illeti, ez az óriási feszítő erejű serkentési ok nem érezhető jótékony hatását. Ezen érvek dacára a legtöbb új szabadalmi törvény a régi szabálvhoz ragaszkodik. A magyar szabadalmi törvény reformja érdekében tartott szakértekezlet is – komoly ellenvetések, a többek között több kereskedelmi kamara ellenvetései dacára is – a mai helyzet fentartása mellett foglalt állást. Komoly szociális és etikai érvek azonban, ha nem is a mai állapot teljes megszüntetését, de legalább is gyökeres reformát követelik.

Dr. K. E.

A „vászon” jelzés használata. Hieronymi volt kereskedelmi miniszter 1910 április 28-án 318. sz. a. kiadott rendelete értelmében a *vászon* elnevezés, vagy annak más. idegen nyelvű egyenértékű kifejezése csupán azokban a védjegyekben foglalhat helyet, amelyek *lenből* vagy *kenderből* készült, sima szövött áruk megjelölésére lajstromozhattak. Ennek folytán a pamut vagy egyéb pótanyagból készült, vagy ilyen anyagok felhasználásával szövött „vászon” jelzésű védjegyek, a közönség tévedésbe ejtésére alkalmasak lévén, nem lajstromozhatók. Minthogy azonban a közönség ily módon való megtévesztése és károsítása csak akkor lesz teljesen megakadályozható, ha e „vászon” jelzésnek nem a szöveteken való alkalmazása nemcsak belajstromozott védjegyeken, hanem *belajstromozás nélkül használt árumegjelöléseken* is eltiltatik, a kereskedelemügyi miniszter 34.971-1911. K. M. sz. rendeletével értesíti a kereskedelmi és iparkamarákat, hogy e célból rendeletet szándékozik az iparhatóságokhoz intézni, amelyben a vászon-jelzésnek nem kizárólag lenből vagy kenderből készült árukon való alkalmazását az iptörvénv 58. §-a alapján kihágásnak minősíti. Avégből pedig, hogy Horvát-Szlavonorságokat illetőleg ugyanily értelmű intézkedés tétessék, a bánt szándékozik megkeresni.

Tekintettel azonban arra, hogy a vászon megjelölésnek használata pamutárúkon, ha nem is jogszerű, de *bevett kereskedelmi szokás*, továbbá, hogy jelenleg is nagymennyiségű áru van ilyen jelzéssel ellátva forgalomban, amely jelzéseknek az árukról való azonnali eltávolítása a kereskedelmi forgalom megzavarásán kívül tetemes anyagi károsodással is járna, a kereskedelmi forgalom zavartalanága érdekében a miniszter időt kivan engedni az érdekelt szakmabeli gyárosoknak és kereskedőknek arra, hogy a „vászon” megjelöléssel már ellátott árukat ez elnevezés alatt még eladhassák és ezért a fentjelzett irányban kilátásba

vett rendeletét csak *1913. évi január 1-én* szándékozik kibocsátani.

A kifogás alá eső árujelzés tehát csak 1913. évi január 1. után fog kihágásnak tekintetni, minélfogva a gyárosok saját érdekükben cselekszenek, ha az általuk előállított áruknak árujegyekkel való ellátásánál *már most* e rendelkezések szerint járnak el.

„Reklámzászlókkal ellátott kerékpár” című reklám-mintának, mint lajstromozásra alkalmatlan iparcikknek a törlését a kereskedelemügyi miniszter elrendelte. A megállapított tényállás szerint felperes kereseti előadása után, – amelyben előadja, hogy alperes mintáját az ő eszméjéből jogtalanul elsajátította, – alperes kijelentette, hogy maga is meggyőződött arról, miszerint az általa lajstromoztatott minta a fennálló minta-rendelet értelmében lajstromozható sem lett volna, ugyanazért annak a törlését nemcsak hogy nem ellenzi, de azt maga is kéri töröltetni. – Ezen indokok alapján, de még azért is, mert a *reklamírozás különös módja ipari készítményt nem képez* és így annak az utcán futkosó biciklin zászló alakbani megjelenési formája sem vonható az ipari minták oltalmáról rendelkező 107.709-1907. K. M. rendelet 1. §-ában említett azon új minták közé, amelyeknek készítői törvényes oltalmat igényelhetnek s mert ezen lajstromozott fényképes ábra éppen ezen okból a hivatkozott rendelet 2. §-a értelmében mintának sem tekinthető, a felperes által megtámadott mintalajstromozást a kereskedelemügyi miniszter a fent idézett rendelet 28. §. a) pontja alapján, mint hatálytalan és semmist, a lajstromból töröltette. Alperest a perköltségekben a 47. §. értelmében elmarasztalja, mert alperes a kérdéses minta törlését jóval felperes törlés iránti keresetének a beadása után kérelmezte.

„Ehrlich-Hata 606” védjegyek a bejelentett áruk tárgyában való lajstromképesége ellen a kereskedelemügyi miniszternek aggályai vannak. Az összes lapok közlései szerint ugyanis Ehrlich és Háta orvosok az általuk felfedezett vérbaj elleni szert „Ehrlich-Hata 606” név alatt hozták forgalomba és a szer kizárólagos gyártásának jogát is egyetlenegy vegyészeti gyárra ruházták. Köztudatot képez azóta, hogy „Ehrlich-Hata 606” az említett orvosok által hosszú kísérletek után felfedezett és gyógyító hatásának bizonyult szernek az elnevezése. Evvel szemben ezen jelzésnek táplálási termékekre, fényképészeti célokra szolgáló vegyi készítményekre való alkalmazása a fogyasztó közönség nagymérvű megtévesztésére alkalmas és a védjegy törvény 3. §. 4. pontjába ütközik. A kérdéses szer gyártási jogával felruházott vegyészeti gyáros céget (Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning A. G. Höchst a/m.) ennélfogva felhívja a kereskedelemügyi miniszter, hogy ezen aggályait osszlassa el, vagyis az árurovatból a tápláló termékeket és a fényképészeti cikkeket törölttesse. A magunk részéről helyesnek ismerjük el a kereskedelemügyi miniszternek ezt az intézkedését. Az „Ehrlich-Hata 606” gyártási jogával egyedül megbízott gyár érdekei ez intézkedés által nem szenvedhetnek jogsérelmet. Be jelen esetben nem is ez a körülmény bír súlylyal, hanem az, hogy a kereskedelemügyi miniszter a védjegyes árurovatban felsorolt árukat a védjegy törvény 3. §-ának 4. pontja alapján vizsgálja, vagyis megfontolás tárgyává teszi, hogy a forgalomban egy bizonyos áru védjegyeként általánosan ismert megjelölés más árukkal vonatkozásban a fogyasztó közönség megtévesztésére alkalmas-e? Tehát nemcsak azt, vajjon a védjegyes vállalatban az árurovatban felsorolt áruk valóban előállítatnak, illetve forgalomba hozatnak. A határozat különösen azért bír jelentőséggel, mivel önkéntelenül beleszól egy jogvitába, amely az „Aspirin” szónak más

üzletemberek által klosett-papír, gummi-árakra stb., stb. való belajstromozása nyomán támadt. A felvetett kérdés nagy horderejű, amiért is annak megvitatására még visszatérünk.

A csillagalakú, Mózes vallásának jelvényére emlékeztető (Mgn Dvid) jegynek sör árukra való alkalmazását azon az alapon támadja felperes, hogy a fogyasztó közönség az ily jelvényt ellátott söráruban vallási felügyelet alatt készült árukat sejt. A kereskedelemügyi miniszter a Pesti izr. hitközség előjáróságának a meghallgatása után felperest keresetével elutasította. Igen helyesen, mert hiszen ugyanily okoskodással a római katolikus vallás kereszt jelvényének a használatát is ki kellene vonnunk az üzleti forgalomból.

Az **áru képe** nem tekinthető oly jelvénynek, amelyet a törvény mint védjegyet kívánt otalomban részesíteni. A fűrészes alakját feltüntető védjegyábrát ennél fogva a keresk. miniszter fűrészes-áruk megvédésére alkalmatlannak találta. Nézetünk szerint a kérdéses ábra inkább *betűjegy* tekinthető, s mint ilyen oly jellegzetes, megkülönböztető ábrái hatással bír, amely alkalmassá teszi arra, hogy az általa, megjelölt árut individualizálja.

A „Pils” szóvédjegy törlése. Az osztrák köz munkaügyi miniszter a sörárakra bejelentett „Pils” szó törlését elrendelte. A „Pils” szó ugyanis félreismertethetően a „Pilsen”, „Pilsner” szó rövidítéséből származik s így alkalmas a fogyasztó közönséget az áru származása tekintetében megtéveszteni. Védjegyhatóságunknak még nem volt alkalmunk e kérdésben állást foglalni, de alig kételkedhetünk abban, hogy a pilseni sörtermelő érdekeltségek évtizedekre visszamenő és mindenestre jogos törekvéseit ne honorálná.

A védjegyes áruk forgalomba hozatala. Egy ungvári teanagykereskedő cég teaárúinak más teakereskedők áruitól való megkülönböztetése végett a cégtulajdonosok nevéből (Stern) alkotott csillagábrát és a szót lajstromoztatta be. Egy szappangyáros cég, amely védjegyes árujegyékébe a teaárúkat is felvette, szintén a csillag ábrát alkalmazta, balról „G”, jobbról az „S” betűkkel. A kereskedelemügyi miniszter a szembeállított védjegyek hasonlóságának a megállapításánál kiemeli, hogy a megtévesztés lehetőségét még növeli, hogy a felperes cég szövege német nyelven „*Gebrüder Stern*” lévén, a csillagok mellett látható G. és S. betűkből a teafogyasztó méltán azt következtethetné, hogy az ilyen védjeggyel forgalomba kerülő tea a felperes cég üzletéből való.

A „Force” szóvédjegy törlése. A kereskedelemügyi miniszter a tápszerek megvédésére bejelentett „Force” szóvédjegy törlését elrendelte. A „Force” szó ugyanis, úgy mond, általánosan ismert jelentősége szerint erőt jelent. Ebből kifolyólag feltehető, hogy az érdekelt forgalmi körök, ezen szónak a tápszerekhez való vonatkozásában oly jelentőséget fognak tulajdonítani, hogy a védjegy tulajdonos a fenti árumegjelöléssel tápszereinek a forgalom szempontjából lényeges tartalmát, illetve abbeli tulajdonságát kívánja jelezni, hogy tápszere a szervi erő fokozására alkalmas. Minthogy pedig így a szóban forgó védjegy az áru minőségét jelzi, ennél fogva az a novella 1. §-a értelmében védjegyoltalomra igényt nem tarthat.

„Enterprise” szónak nem tulajdonítható az a disztinktív erő, amelylyel minden védjegynek bírnia kell. Az idézett szó törlése előtt a kereskedelemügyi miniszter a szakkörök felfogását kívánja meghallgatni

arra nézve, vajjon az „Enterprise” megjelölés eléggé jellegzetesnek bizonyul arra nézve, hogy árukat más vállalatnak a hasonnemű áruitól megkülönböztesse.

A „Bányász” szó vászonáruk megvédésére kizárólagos joggal nem foglalható le, mivel az áru rendeltetését jelzi.

A szabad, hivatal szabadalmi ügyekben hozott határozatai.

1. Valamely szabadalom megvonása csak akkor mondható ki, ha a szabadalom gyakorlatbavételének elmulasztása körül szabadalomtulajdonost vétkes magatartás vagy mulasztás terheli. (1797/911.)

2. A szabadalom a szabadalmi törvény 5. §., illetve 21. §. 2-ik pontja értelmében megsemmisített, mert alpörös a találmányt tanú vázlatrajzából és mintájából vette, s említett a szerkezeti megoldás módjára nézve is annyira kimerítő kitanítást és útbaigazítást nyert tanútól, hogy a szabadalom tárgyának létesítése körül alpörösnek semmiféle föltalálói tevékenységet sem kellett kifejtenie, hanem csupán a mesterségével járó kézművesi ügyességet alkalmaznia. (16719/910.)

Közgazdaság.

Reklám.

A modern reklám, napjaink kapitalisztikus gazdaságának ez az egyik csodahajtása oly hirtelen nőtt nagygyá, hogy a tudománynak alig volt ideje vele kelőképpen foglalkozni.*

Az óvatosságok már-már katasztrófától tartanak, amely a fennálló állapotokat végleg felforgatná, ha az államok idejekorán nem gondoskodnának arról, hogy a fák az égig ne nőjjenek. Teljesítik is ezt a kötelességüket kisebb-nagyobb mértékben, aszerint, amint többé vagy kevésbé beavatkozó a politikájuk. Nincs ma már olyan hatalom, amely legalább elvben el nem ösmerné az erők szabad játékát, a piacért és a fogyasztókért való versengés jogát. Mindenki akarja a versenyt – de nem mind, minden eszköznek akarják. Bizonyos módjai és fajtái a reklámnak elvetendőnek és jogellenesnek mondatnak.

Mikor mondható valamely reklám aggályosnak? Tartalmilag – magának tárgyának elvetendő voltától eltekintve – akkor válik aggályossá, ha a valósággal ellenkezik. Az efféle reklám közvetlen két csoportot veszélyeztet: a vásárlókat és a versenytársakat. Közvetve még mások is veszélyeztethetők.

A valósággal ellenkező és ezért veszélyes reklám nem kell, hogy szükségképpen csalárd legyen, hiszen alapjául a hirdető tévedése is szolgálhat. Tártyilag azonban közvetlen hatásai egyformák: mert ha egy kereskedő oly posztót, melyet maga angolnak tart, de amely valósággal Brünnből való, angolnak hirdet, persze efajtanak túlolcsó áron, akkor ez az eljárás épúgy hat vevőire és versenytársára, mintha tudva hirdetett volna hamisan. Ha tehát sokan azt követelik, hogy elkeljen fojtani minden valótlan reklámot, akkor ezt, dacára az egyes esetek jogi különbözőségének, mégsem lehet alaptalan követelésnek mondani.

A valótlan reklám ellen való küzdelemben rendszeren a fent jelzett érdekcsoportok egyikének védelme szokott előtérbe jutni. Ha sikeresen keresztül volna vihető, bármelyik is célravezetne, azaz az efféle reklámok kettévágását jelentené. Ha a vevőt nem szabad ámitani, akkor az üzlettársakkal szemben sem létezik tisztességtelen verseny. Vagy megfordítva, ha a verseny becsületes, kifogástalan eszközökre kell hogy szorítkozzék, akkor eleje van vége a vevők becsapásának is.

*) A komolyan számbavehető munkák legmodernebbje és legkiválóbbja Mataja könyve! Die Reklame. Leipzig 1910.

Azonban itt egy gyakorlatilag igen fontos megkülönböztetés szükségessége adódik a jogérvényesítés kérdésével. A vevő érdekében szándékolt segélynyújtás könnyen meghiúsul, ha érvényesítéséhez a károsult saját tevékenysége kívántatik. Mert pl. kinek jutna eszébe bíróhoz futni panaszra, ha egy feltétlen biztosnak di-dicsért hajnövesztőszer nem működik az ígért sikerrel. Ellenben a versenytárs érdeke rendszeren élesebb, védekezési hajlandósága könnyebben váltódik tetre.

A reklámcsalás ellen való küzdelem jogfejlődésére nézve a tisztességtelen verseny nézőpontjából mértékadó volt az 1896. május 27-iki német törvény, amelyet azóta már az 1909. évi június 7-iki váltott fel. Amennyiben a reklámmal való visszaélés jó tekintetbe, e törvények tiltják a valótlan és a különösen kedvező kínálat látszatának keltésére alkalmas adatok hirdetését oly nyilvános tudósításokban és közlésekben, amelyek szélesebb köröknek szólnak. A konkurrencia maga és érdekképviselői testületek igényelhetik a megtévesztő adatok hirdetésének tilalmát. Kártérítés is igényelhető, hogyha az, aki hamis adatokat hirdet, ezt tudva cselekszi. Büntetendő eszerint mindaz, aki tudva valótlan, megtévesztésre alkalmas adatokat híresztel árúkról stb., avégből, hogy kiválóan kedvező ajánlat látszatát keltse. Az üldözés természetesen a fentjelzett sértettek indítványára történik. És ez elegendő garancia, amennyiben nemcsak az egyes vásárlók és azok érdekei fontosak, hanem az egész illető iparágé és messzebbmenőleg az egész közgazdaságé. Úgy hallatszik, hogy a tisztességtelen verseny tilalmazásáról szóló törvény-tervezet, mely még a kereskedelemügyi minisztérium dolgozó asztalain fekszik, a legjobbak közül való és az érdekelttség méltán kíváncsian várja közzétételét.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a törvényes szabályozás távolról is biztosítja azt, hogy a reklám a valóságot fődje. A reklám korlátlan és teljes igaz voltának követelése nem fedí mai erkölcsi gyakorlatunk összességét és a reklámtól nem várhatunk többet, mint amennyi számtalan más téren és más tekintetben történik és megengedtetik. A törvénynek oly határt kell vonnia, amely általában a durva valótlan-ságot igyekezzék visszaszorítani; e tekintetben valószínűleg csak igen rugalmas és tágítható határokról lesz lehetséges szólni. Az is figyelembe veendő, hogy a tisztességtelen reklám ellen való küzdelem nem lesz keresztes-hadjárat módjára megindítható egyszerre minden vonalon, hanem csak lépésről-lépésre, lassanként lehet a harcot felvenni az egész forgalomban mindenüvé befészkelte reklámbajok ellen.

Varró István.

A csavarkartellről. A magyar csavarpiacon ma is a legerősebb árharc dúl. Kartell-tárgyalások sem indultak és az érdekelt körökben az ellentétek még mindig oly nagyok, hogy a legközelebbi időben semmiféle megegyezés nem várható. Ellenben Ausztriában a gyárak a közszállításokra vonatkozólag megegyeztek. Ez a körülmény, valamint az, hogy az Urbán és Brevillier cég megvette a Hinterleitner & Cie. céget és a tönkrement Mahn és társa fémárugyárat, nagy hausset idézett elő az Urbán és Brevillier-részvényekben. Igen sok Urbán és Brevillier-részvény cserélt gazdát és bátran elmondhatjuk, hogy a sajtóba került hírek legnagyobb része erre vonatkozó bözemanipulációknak köszöni eredetét. Az osztrák magánüzletben a magyarországi veszteségárak érvényesülnek és a börze tisztán csak következtetések alapján anticipálja egy osztrák csavarkartell létrejöttét.

Stetina József államtitkár az iparfejlesztésről. Dr. Stetina József kereskedelmi államtitkár

egyik újságíró előtt minap a kereskedelmi kormány iparfejlesztési és közlekedési programját fejtegette.

– Az iparfejlesztés terén, – mondotta – nem térhetünk el egyelőre a szubvenciós rendszertől. Őt millió fordítunk szubvencióra. A szubvencionálás módjában azonban nagyon óvatosak vagyunk. Szigorúban vizsgáljuk meg a kamarák és ipartestületek által a kérelmeket. Az új nagyüzemű gyáraknál, gyártelepeknél azokat támogatjuk segélylyel, amelyek valami új termelési vagy iparágat honosítanak meg. A régiek közül pedig azokat, amelyek tényleg hasznosnak bizonyultak. A kisiparra nézve elmondhatom, hogy a segélyezés mai módja reformra szorult. Mi akkor adunk csak támogatást, ha be van igazolva, hogy a támogatás szükséges nemcsak egyéni okokból, hanem a kisipar elővittele és fejlesztése szempontjából is. E tekintetben legközelebb rendelkezések állapíttatnak meg, melyek a kamarák és ipartestületek véleményes javaslatai alapján szabályozzák az eljárást. Ettől várjuk, hogy megfelelőbb viszonyok legyenek.

Az iparoktatásnál az eddigi rendszer hazai viszonyaink közt legjobbnak bizonyult. Csak a fejlődő gyár-
ipar tesz reformokat szükségessé. A gyár-
ipar ugyanis kizárja a tanonc kiképzését. Mint iparost is egyoldalul képzik ki, a jellemképzést pedig teljesen elhanyagolja. Ennek paralizálására nagyszámú tanoncotthont fogunk létesíteni, melyekben nemcsak iparost, de embert is faragnak a tanoncból.

A Magyar ruggyantaárugyár r.-t. németországi üzletei. Ezen cím alatt egyik napilapban olvastuk a következő hírt.

„A Magyar ruggyantaárugyár r.-t. eladta a Tauril tömítő-anyag szabadalmát a Ver. Asbestwerke Danco Wetzell und Cie. GL m. H. dortmundi cégnek, amely 1912 január 1-én veszi azt birtokába. A Ruggyantaárugyár berlini eladási irodáját, amely főleg ezt a cikket értékesítette, fel fogja oszlatni. A tisztviselőket már be is rendelték a központba.”

Ehhez az értesüléshez az a hozzátennivalónk, hogy a Ruggyantaárugyár csak egyik, teljesen külön választott exozitúráját, a „Deutsche Tauril-Gesellschaft”-ot oszlatta fel. A másik, tulajdonképeni exozitúrája: az Ungarische Gummifabrik nevű, változatlanul fennmarad és mint eddig, játékaruk és keménygumim eladásával fog foglalkozni.

A Magyar fa- és kefeipar r.-t. aug. 18-án tartott közgyűlése elhatározta, a 250.000 korona alapítóke leírását és 2000 drb. 200 K η. é. új részvény kibocsátását. A **400.000** kor. új alapítóke jegyzését a vállalatot finanszírozó Általános bank r.-t. biztosította.

Állami kedvezmények. A kereskedelemügyi minisztérium ideiglenes vezetésével megbízott magy. kir. pénzügyminiszter az 1907. évi III. t.-c-ben meghatározott állami kedvezményeket Klauber Vilmos budapesti mérnöknek Nagymaroson létesített durva papiroslemezt előállító ipartelepe részére az 1910. évi dec. 1-jétől számítandó 5 évre; – a Papp István és fia-féle posztógyár f.-t-nak Barczarosnyán fennálló posztógyárának lényeges üzemi kibővítési részére az 1910. évi dec. 1-től számítandó 10 évre; – az Eufon r.-t. budapesti cégnek tölcsernéküli beszélőgépeket (grammofon) előállító budapesti ipartelepe részére az 1908. évi január 1-étől számítandó 5 évre; – a Gombgyár r.-t-nak Turdossinban létesített, fagombokat előállító ipartelepe részére az 1910. évi aug. 20-tól számítandó 10 évre; – a Telefongyár r.-t. budapesti ipartelepének gyengeáramú villamoskészülékeket és vasúti jelző és biztosító berendezéseket gyártó lényege? üzemi kibővítési részére az 1911. évi január 1-től az 1916. évi október 31-ig terjedő időtartamra engedélyezte. – Azonkívül az Első magyar pamut-, teveszőr- és balata hajtó-szjiggyár Levy James cégnek pozsony-ligetfalusi ipartelepe részére az állami kedvezményeket az 1910. évi május 5. napjától számítandó 2 évre meghosszabította.

Felelős szerkesztő: **Dr. LÁNCZI JENŐ.**